

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvarta Sive Everhardvs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Quartus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14186

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1576.

Liber Quartus.

Soc. 37.

I
Post Annū
Sanctū multi
per Europā
morbi.

2
Primus Procu-
ratorum Con-
uentus sub Eac-
rado.

3
Possevini cu-
rat Iudeis sit-
tulis Sabbans
concionem sie-
ri.

4
Bellarminus ad id reuocatus ē Bel-
gio, controversa cum Hæreticis fidei dogmata tractare in Romano Collegio
cœpit: atque hæc, ac pariter quæstionum conscientia schola, quæ ad hanc
diem, solum bis in hebdomada habebatur, in quotidianam versa. Pater Ioannes

5
P. Io. Tellerius
pios libros in
Carcerebus in-
ducit.

6
Oscenos li-
bros Bibliopo-
las remouere
curatur.

7
Per exercitia
spiritualia S. P.
Ignatii fuctus
collectus.

NNVM Sanctum annus excepit, sparso ab Urbe perchristianum Orbem Iobelœ, propè par sanctitate; sed Italia, atque adeò Europæ partibus multis funestis, tanquam præparatos cælo animos properaret Deus in tuta subducere. Societas viuierfa, tum occasione Iobelæ, quod Pontifex ei propriè, euilque gymnasia frequentantibus impertij, per exercitia spiritualia, intentioremque religiosæ vita custodiā, nouum vigorem hausit: tum verò in populis ad eandem cælestē indulgentiam excolendis segetem vberimam habuit diuinæ gloriæ. Æstate inueniente primus sub Euerardo Procuratorum conuentus est habitus: decretumque, nemine discrepante, nullam apparere causam Congregationis generalis cogendæ. Procuratorum, præterquam Siciliæ, quem pestilentia interclusit, nullus desideratus. Quin ex India quoque, ac Brasilia interfuerunt. In Urbe multa in communem utilitatem curata de novo: inter cetera, ut magna vis Catechismorum grecorum per totum Orientem spargenda typis excuderetur. Indæ, per absentiam Patris Baptista Romani aliquot iam annos Laureti fructuarunt Iudeis sive laborantis, propè derelicti iacebant. Et his, Possevini maximè industriâ, allatum est adiumentum: curatnmque, ut singulis Sabbatis lex, & Prophetæ ab Christiano homine eorum gentili probo, ac docto explicarentur. Qui dum inanes cæcæ gentis superstitiones redarguit; Bellarminus ad id reuocatus ē Belgio, controversa cum Hæreticis fidei dogmata tractare in Romano Collegio cœpit: atque hæc, ac pariter quæstionum conscientia schola, quæ ad hanc diem, solum bis in hebdomada habebatur, in quotidianam versa. Pater Ioannes Tellerius in custodijs publicis catenulâ ferreâ suspensos pios codices collocavit multiplice cum fructu: non enim ex ijs vincti multa solum præclarâ discebant, ab inanibus colloquijs, ac ludis ad salutarem traducti disciplinam, carcereque in scholam conuerso; sed etiam vexatione, quæ dat intellectum, præmolliti, diuini verbi semen facile excipiebant: natiq; libertatem eosdem libros prophanorum loco inducebant suas in domos, & amicorum. Et sane inæstimabilis librorum in utramque partem vis est: ideoque curatum est cum Bibliopolis, & imperratum à multis, suas ut tabernas obsecnæ voluminibus perpurgarent: neque amarent lucra, vendendis animarum venenis collecta. Non omittam specimen fructus cœ spiritualibus Sancti Ignatij Exercitijs in multis præstantibus viris: qui siue Laici, siue Ecclesiastici per ea excoli volueré. Vnus ex vna Fundamenti meditatione, totum se commutatum in virum alterum fatebatur. Alius tantam in se efficaciam eorum fenserat; ut miraretur cur Societas concionando, aut alijs ministerijs daret operam: cùm hoc vno armorum genere, si serio vteretur; breuè, quemadmodum loquebatur, totum posset mundum virtuti subiçere. Atque ille quidem statim suam familiam trium ac triginta capitum numero, per generalem Confessionem expiatam, inducto Litaniarum, nonnullo etiam meditationis, atque examinis conscientia vñu quotidiano, in religiosæ familiæ speciem ordinauit, Memorandum inter Tyrone constantia documentum dedit Ioannes Baptista Cuanagus. Duo fuere in Societate germani fratres Cauanagi, quæ familia est Medio-

Mediolani nobilis, Ambrosius, & Ioannes Baptista Pomponij Cauanagi, & Arelæ Spatiana filii. Ambrosius biennio antè receptus, superatis domesticorum tentamentis, inter ipsa Tyrocinij rudimenta ad triumphum euocatus excessit ē vita. Quæ mors iamdiu religiosæ militiæ cupidum, nihil terruit Ioannem Baptistam, sed plurimum incitauit. Itaque vbi primū septimumdecimum annum attigit, longa flagitatione tandem expugnauit potius quam impetravit ingressum. Pupigit id acriter propinquos, post amissum Ambrosium, non hominis solum, sed etiam pecunia causā : cū opima hereditas Ioannis Baptistæ capiti inhæreret. Ergo aduolat Mediolano Pomponius doloris, ac minarum plenus. Vbi nihil profecit : cū Ioannes Baptista ad Sancti Andreæ, ratus extra religiosa castra victoriam magis in prono fore : vt ad ædes Alciati Cardinalis ducatur, per ipsummet Cardinalem à Patre Generali imperat. Ibi amplius quatuor horas solus inter suos relictus adolescentis verlatus variè, & exagitatus, admirabiliter plane firmitate, & sapientiâ, blanditias, minas, rationes fallas refutauit. Cū obijcerent imbecillitatem corporis, perpetuoque in religiosa vita valetudinariū fore; respondit supremi Iudicij die, non id quærendum ex se, qua valetudine v̄lus esset; sed quam voluntati diuinæ paruisse. Cesari Spatiano Präfuli ornatissimo, cuius erat sororis filius, amorem eius Matris obiectanti; id ipsum, quod olim Albertum pernobilem adolescentulum Ordinis Prædicatorum candidatum respondisse legimus, respondit : Tabulâ pītā, in qua Christus Dominus cruci affixus, ex una parte cum suaissima Parente, & Sancto Ioanne ex altera cernebatur, quæ fortè ex pariete pendebat, ostensâ : Quemadmodum neque caritas Matris, neque Conlobrini fecerat, vt ad eos, quos acerrimo confosso dolore cernebat, consolando Christus Dominus è Cruce descederet; ita nec sibi sive Matris, sive cuiuspīam necessariorum causā religiosam ponendam Crucem. Cumque illi iterum religionis austritatem, mentione etiam lecti satā, obiectarent; Aspice, inquit, lectum, vbi Christus quiescit, Crucem demonstrans. Et ad Patrem conuersus : Crede, inquit, Domine, si tantulum eius dulcedinis degustares, quā ego redundo; aliter loquerere : quamuis non hēc mihi dulcedo sit causa, cur velim Deo seruire : sed quōd id meretur ille, & postulat ex me. Demum frustrā exactā die, ad Sancti Andreæ sub vesperam reduxere, prælio, non bello se victos existimantes : si modò iterum nancisci solum, adoriri que & quatere per ocium detur. Eo consilio Pontifici supplicant, leuitatē pueri prætententes, & à Patribus circumuentum. Quare fineret apud Alciatum triduo, sine Patrum subscijs haberi, ad constantiæ, & vocationis experimentum. Cū Pontifex annūsset, tanquam ad carnificinam mœstissimus adolescentis solus ducitur. Res erat totā Romanā Curiā celebris: nomenque Societatis iniuria passim lacerabatur, tanquam ad se non tam iuuenem, quam eius hereditatem attraherent. Et haud dubiē immensa impendebat moles infamiae, si vocationis gratiam Tyrunculus, vt poterat abieciisset: interpretaturis perperam mortalibus, cui constantia defuit, ei humana potius invitamenta, quam diuinam vocationem adfuisse. Itaque cū tanta res in viuis tenera adolescentuli virtute sita esset; dum ille in acie configit, Patres ad Sancti Andreæ in Quirinali monte, quasi cum Mose sublatis manibus, diuinum auxilium sacrificijs, ac precibus assidue implorabant. Nec sanè frustrā. Acriter ac multifariam nouis, & fortis bellorum Dei bellator, modò agmine, modò singulari certamine appetitus incurvantem retruit palmam. Omnim acerrimè agens folius cum solo oppugnauit Pater, ostendens iam liberum posse de se statuere: quōdque nondum vestes religiosas induerat, nullam impendere notam: quidquid concipere votis posset, effusè promittens. Cum Cardinali mirificos habuit sermones. Interrogatus quamdiu eum habuisset instinctum; num ne cuiuspīam Sociorum hortatu in eam mentem venisser; respondit, Quartum iam annum se in petenda Societate fatigari, neque à quoquam inductum: sed ad hanc diem repulsum. Causam verò eius consilij nonnisi eam fuisse, quōd existimaret perarduum in seculo salutis æternæ negotium. At hæ, Io. Baptiste vocationis causa subiicit Cardinalis, tuorum propinquorum impugnationes, nihil ne te commo- fa-

8

Io. Baptiste
Cauanagi in vo-
catione con-
stantia.

9

Pia; ac sapida
eius responsa.

10

Vocationis de-
factum perpe-
ram interpreta-
ti tolerant mora-
les,

11

Io. Baptiste
vocationis cau-
sæ?

100

uent? Planè nihil, respondit. Quin potius magis confirmor. Quibus, alijsque permultis prudentiam senilem, & robustam virtutem spirantibus vocibus, Cardinalis, ut erat conscientia optimæ, christianaque doctus sapientia, vocationem diuinitus immissam intelligens, adhortari ad perseverantiam cepit, benigneque complectens, ac benedicens, addens ei sepe quodammodo iniudicere; ad Tyrocinium remisit latissimum: nisi quod Pater rogauerat ne ita subito mutaret vestes: se enim ad Sancti Andreæ, ut cum eo ageret, venturum. Venit, eoque die ibi diuersatus; postridie ubi reuertit domum, decubuit: forte ut id, quod sepe Ioannes Baptista prædixerat, eveniret: aliquam ei pœnam diuinitus impendere.

12
Oppugnans pa-
rens grauitate
egrotat.

13
Antonius, &
Hieronymus
Barisonij ad So-
ciatem re-
niunt.

14
In Societate
crebro fratres
ac parentes in-
gredi.

15
P. Polanci
mors, & virtu-
tes.

16
Quanti illum
faceret S. Ignatius.

17
Quanti Lay-
nius, & B. Bor-
gia.

18
Eius obedi-
entia, modestia,
& indefessus la-
bor.

19
Sapiens ad fra-
tem ielpo-
sum.

Ægrotum valde rogatus Ioannes Baptista inuisit, modestiam, & grauitate mirè omnes afficiens: quoque id sepius, ac liberius factitaret; permisit Pater optatas Societatis vestes assumere. Qui non multò post conualescens, filij constantiam, & innocentiam Societatis clarè perspectâ, Mediolanum letus reuertit. Ac Ioannes Baptista consentaneo talibus initijs progresu, post multos præclaræ militiae annos, haud minus dedit specimen pietatis, cùm emeritus euocatus in Cælum est ad quietem, quam dedisset in primo ad pugnantium labores. Et quidem diuina sapientia, & gratia in vocandis maximè ad religiosa castra hominibus iucundissimè admirabilis cernitur. Idem sub tempore eodem die admissi ad Tyrocinium sunt Antonius, & Camillus, qui deinde Hieronymus dictus est, Barisonij germani fratres: hoc iucundius, quod alter de altero usque ad ultimam prope diem ignorabat. Lucius vero Bencius, qui unicum Patri solatium supererat in seculo, cùm Franciscus, Andreas, & Hieronymus præcessissent, ad eos quartus accessit: nec inuito parente, quin late potius cunctos à se liberos Deo, à quo acceperat, redditos. Quanquam hæc exempla fratum, qui terni, quaterni; etiam quini fecuti Societatem sunt, & quidam vñā cum ipso parente, adeò sunt frequenter; ut in ceteris familiaj huius singularibus ornamentis, id quoque iure possit reponi. Ceterū dum late hæc soboles adolescit in terris, vetusti quidam, diuque spectati duces missione bona decorati sunt. In his fuit extremo anno Ioannes Polancus, vir nunquam abunde laudandus: qui cùm Romam, Provinciâ Siculâ perlungata, nondum planè confirmatus è longo morbo rediisset; tertio decimo Kalendas Ianuarias in Sancti Thoma Apostoli peruigilio, altera noctis horâ decepsit, quadruplo antē nonum & quinquagesimum annum ætatis egredius: quinque & tringinta in Societate traductis, maiore communi bono quam estimari possit. Sanctus Ignatius capacem omnis laudis indeolem nactus ad cor hominem sibi formauerat. Cuius opera sic vrebatur; ut sub extremum suæ vitæ tempus summam ei, adiuncto Madridio, potestatem omnium rerum permiserit. Nec Laynius, ac Borgia temporibus minus valuit: qui vel impediti publicis totius rei christianæ curis, vel aduersa valetudine, pleraque eius prudentia committebant: gnari sub disciplinâ Ignatij enutritum, periti domesticarum rerum, & consentaneis Instituto virtutibus abundare. Ille autem totum se ad Præpositorum fingebat sensum, permissem sibi potestatem delibans parcissimè: nihil scire, nihil posse videbatur, nisi subesse, omniumque voluntatibus inservire: laboriosus, indefessus: cui pro otio negotium. Quæ, quamque grauia eodem tempore diu tractarit munera, suo loco memorauit. Cuius rei cùm ad fratrem perlata essent querimonie, isque scripsisset cupere se, ut aliquantum laboribus leuaretur, quod studijs literarum, quærendoque nomini vacaret; in hunc modum respondit. Video hanç tuam voluntatem ab amore proficisci: sed planè ab amore non admodum spirituali. Suscepimus pro Deo labor nullus magnus est: quod si supra labores occasio offeretur vita quoque impendenda Dei, ac boni publici causâ; id verò eiusmodi est, ut non amoliri, sed valde expetere nobis, alijsque debeamus, quos ex norma omnis boni amoris, quæ diuina voluntas est, diligimus. Haud negarim admodum me occupatum: verum Dei gratiâ onus leuante, nihil indè molesti sentio: æquum potius esset, ut cuperem tandem aliquando aliquid pro Christi Domini seruitio, & auxilio animarum illi usque adē dilectorum, laboris assumere, quam cogitare de quiete. Nam delicatus plus nimis forem, si aliam vel-

lēm quietem, quoad peregrinatio hæc perseverat, quām quā in medijs ærumnis pro Christi Domini gloria suscep̄tis mihi concedit̄ur. Hos immenso animo labores pro Christo complectens, non solum abundē domesticis sufficiebat muneribus; verū etiam ad multos ē Romana Curia præcipuos Viros, quorum excipiebat confessiones, instituendos, ocium, viresque reperiebat: modestiā, facundiā, dexteritate: sed verā in primis virtute, quam oris quoque dignitas decorabat, mirè in animos influens, & capiens Deo. Super hac ad libellos pios, quorum nonnulli exierunt in lucem, scribendos curarum partem deriuabat.

²⁰
Domi, forsique
petutile opera,
atque confilio.

Nam fœcundissimo erat ingenio, iudicioque peracri, præfertim in rebus agen-

dis, ac vitā instituendā. Historiam Societatis moliebatur, atque in preparanda ab eius exordio ad obitum usque Sancti Ignatij copiosissima sylua, vnde Historia

²¹
Libellos con-
scripti.

texeretur, quod habuit spatium ab creato Generali Euerardo ad Siculam profe-

²²
Societatis Hi-
storiam scriben-
dam meditaba-
tur.

tionem, incomparabili totius Societatis beneficio posuit: tribus magnis volu-

minibus adeo diligenter consecutis; vt nihil ferē magnum, aut parvum, ad sola-

tium posteriorum ē primis illis temporibus desiderari queat. Aliorum quoque deinceps ab Ignatio temporum breve Chronicō ante scriperat, adnotatu di-

gna in dies, vt euenicabant, prescribens: vnde & statas ipse ad totam Societatem

literas exercebat: quas literas eā prudentiā, pietateque conficiebat; vt tenera

Societas ex ijs hand modicam ad adolescentium, tanquam ex iucundissimo, ac

saluberrimo rore, vim hauserit. Tam multa, vt vnu posset efficere; præter di-

uinum, quo roborabatur auxilium, hēc præcipue adiumento erant. Perturba-

tiones, tanquam obsequentissimas administras habebat in potestate, perpetuam que animi æquabilitatem possidebat: idem semper grauis, serius, accuratus,

²³
Quibus iuvaba-
tur auxilijs ad
tam mīra ope-
randa.

nullam transmittens ab opere vacuam partem temporis. Ad hæc cuncta habe-

bat in ordine digesta, eumq̄e ordinem tenebat constantissimē: eo febat, vt ni-

hil eum ex rebus agendis præteriret, neque vñquam perturbaret multitudo, aut

distraheret varietas, aut gravitas opprimeret: neque postremō ad vacandum si-

bī, Deoque otium deficeret. Inter cetera priuatæ pietatis studia Pater Ledesma

tradidit, eum cūm vitæ Christi Domini, ac necis mysteria in totius hebdomadæ

dies distribuisset; solitum quotidie cuiusque diei mysteria, in tres partes iterum

distributa tribus temporibus meditari, & quotidie singulorum Societatis Colle-

giorum, ac præterea regionum, vbi aliqui Sociorum ad euangelizandum versā-

²⁴
Christi vitam
ter in die me-
ditabatur.

rentur, in precibus recordari: insuperq̄e plurimorum nominatim, quos nosset:

vt planè mirum sit in tanta, veluti solitarij, ad res diuinis attentione; potuisse

coniungi tam distractas rerum agendarum curas: vel cum tanto negotiorum strepitu adeo tranquillam mentis quietem. Nam certum est, statim vt ad Deum

accedebat, sive Sacerdotales exequitutus preces, sive diuinis operaturus, sive

²⁵
Rebus agendis
non distrahebas-
tur, sed facilili-
me Deo vne-
batur.

conscientiæ sua excutiendæ, aut meditationi rerum cælestium datus operam;

curas omnes, quasi iussas, obsequioque obtemperantes, facessere ab eins cogita-

²⁶
Erga Deum
gratissimus.

tatione solitas: nec perstrepere vñquam, vel commoueri, donec vlt̄o ipse diuino

persolito penso rursus accerseret. Adeo Marthæ cum Maria in eius ordinata

²⁷
Orabat pro
multis.

mentis domicilio bēnē conueniebat. Agnoscebat in se hæc Dei beneficia, & ami-

²⁸
Erga Superiori-
tes promptissi-
mus.

cos, vt ad grates agendas iuarent, interdum inuitabat. Iam vero tantā cum

²⁹

priam hanc disciplinam dicebat. Eodem modo planè animum à propinquorum amore sciunxerat: vt si quid horum causâ agendum esset; ita non excitaretur sensu, impetuque naturæ; vt esset animi inductio, ac deliberatio adhibenda. Testimonia sunt, quas interdum ab ijs interpellatus, literas rescribebat. Conquesto per litteras fratri, quod eius filio patrocinari ad Sacerdotium impetrandum abnuerat; post alia, hunc in modum respondit: Verum id quidem est, cùm tam increbuerit absurdâ consuetudo in personis Ecclesiasticis, vt consanguineis studeant, eorumque causam agant: non tanquam pauperum, neque tanquam meritorum; sed planè tanquam consanguineorum: volo dicere non spirituali affectu, sed carnali, minimè decòrum videri mihi, me, qui prauitatem hanc reprehendo, id committere, quod in alijs condemno: ac mæ Religionis hominibus offerre exempla, vt propinquis suis non spiritualia carent bona, quæ sunt nostro consentanea instituto; sed terrena, quæ incertum est virum adiumentum, an secus illatura sint ad summi boni adeptionem. Neque verò satis est, si opinor nepoti meo inesse dotes, quare dignus Ecclesiasticis facultatibus videatur: exemplum enim valeret ad aliorum patrocinia, in quibus facultates ille nequam benè collocarentur. Ad ultimum neque ex me, neque ex hominibus professionis meæ, sive peti, sive expeti terrenæ facultates debent: cùm omnino è causâ, quodd potiorem paupertatem, quam diuitias (vt est Christi consilium) arbitrarer, animum induxerim cuncta mortalia abdicare. Quod si eiusmodi forent mihi consanguinei, qui crederent sin minus ad huius vitæ bona consequenda adiuuarem, cetera adiumenta parùm referre; hi planè significant, se parùm intelligere, quid maximè referat: atque his, ac mundo fateor ego me planè mortuum. Ad eundem de instituendorum filiorum ratione scribens: ante

30
Societas hominibus propinquorum anima, quon bona curanda.

31
Salutaria Fratris monita ad liberos bene instituendos.

32
Quod Fratri consilium dedicit de mutatione status.

omnia monet id primum, ac summum ante oculos habeat, vt ad consequendum ultimum, ac beatum finem, ad quem Deus illos creauit, gloriamque, & obsequium Diuinę Maiestati præstanta regat, iuuentque. Et quia ad hunc finem multò plus pollent pietatis, & animi bona, quam corporis, atque externa, propterea Patrem ita dispensare curas debere, vt primo quidem loco, & conatu virtutes, tum literas, deinde bonam valitudinem, postremè externa vita præsidia liberis querat. Nam filios, inquit, relinquere diuitijs affluentes, atque adeò desides, ac circumuallatos occasionibus superbiæ, flagitorum, & id genus vitiorum; non est magnum Parentis de prole meritum, respectu finis, quem semper præ oculis, veluti cynosuram, habendum prædixi. Ac subdit utile monitum, vt quamdiu per ætatem perfectè non sapiunt, instituendos in timore Dei, ac literis curet. Sed nullam eo tempore vim naturali propensioni ad hoc, vel illud vita genus capessendum afferat: neque finat ulli adhærescere, antequam per ætatem, lumenque diuinitus impertitum perpendere rem satis norint. Porro ipsi fratri consulenti de vita statu mutando, hoc dedit consilij. Commendaui, inquit, rem Domino, & commendabo: sed certi nihil pronunciari potest, nisi cum omnibus adiunctis statum causæ cognoscam. Hoc vniuersè dixerim, mutationem oportere in melius fieri, vel nihil mutandum. Melius autem intelligo, non honorum, atque humanæ præstantiæ incrementum, sed maius adiumentum ad finem ultimum felicitatis nostre: & ad quem vera prudentia vias inuestigat maximè oportunas. Si sperarem te, vita genere murato, rationem initurum tua perfectioni, & communii bono magis accommodata; auctor esse protinus mutandi: sin autem nil præterea sperandum esset, quam accessus dignitatis, & pecunia: id tibi nequaquam conducere censerem. Nam si excipias maius auxilium ad salutem propriam, atque opem proximorum, in Dei gloriam vberiosè; melior communiter, ac tunc est mediocritas, quam excellentia, quæ sollet homines vehementius mundi huius amore implicare, & obliuionem afferre bonorum permanentium, curasque mortalium effundere frustrè, atque abjecere multas in res, quibus solidi boni nihil inest. Christus Dominus, qui sanctam humilitatem nobis usque eo factis, dictisque commendauit, virtutis eius amore corrū incendat. Testimonia hæc sunt, quam naturalem amorem erga propinquos

quos in christianum, atque cælestem commutasset : quanquam christianæ pauperatis, humilitatisque studiosus verè, atque ex animo esset : qui non sibi cammodò adamasset; sed optaret quoque propinquis : experimentum enim veræ, constantisque virtutis id est. Quippe amor naturæ ingenitus homini, vel in virtutis schola præstantium mentibus imponit : vt quanquam humanarum rerum ipse nil velint; eas tamen optent, ac sèpè current necessarijs suis. At Polancensis omnium, ac præcipue propinquorum animis, hactenus existimans plus debere se illis, quos coniunctiores natura fecisset, inseri penitus cupiebat efficacem christianæ veritatis disciplinam, atque eam estimationem caducarum rerum, quam Christus Dominus edidisset. Itaque hoc in primis Matrem suam per literas adhortatur, vt in recto vsu rei familiaris, ceteraque vitâ tum suâ, tum filiorum, ac domûs vniuersa elucerent virtutes : non solum morales, & humanæ, sed christianæ : vt appareret vitam institui secundum lumen sanctæ fidei, & spem æternorum bonorum : atque adeò discerent à perituis bonis abstrahere animum ; nequaquam ijs, nisi tanquam adminiculis ad cœlestia consequenda vtentes. Sanctissimus ex hoc genere monitis, quas ille Vir totus Deo plenus sive ad suos, sive ad alienos dabat, literæ plena erant. Qui sancte adeò recto caritatis ordine temperaverat erga consanguineos affectum ; vt ne bona quidem spiritualia ijs, nisi secundum summae prudentiae legem optaret. Nam cum aliquantò post, unus ex Neptu in eius fratri liberis Alphonsus Polancus nomine Salmanticæ literis studens in Soc. Societatem ad cietatem optaret admitti ; ac Provincialis ambigeret, utrum planè idoneus ad id miti non vult si idoneus non sive. vi. c. 34.

piens ad Polancum scripsit, rogans vt rem ipse Romæ cum Patre Generali transfigeret. Cui Polancus id dedit responsi, non debere ad admittendum in Religionem, suffragium esse carni, & sanguini : si indicarent idoneum, qui coram aderant Patres, illi reciperent : si illi reiacerent, non esse cur ipse commendaret Patri Generali id, quod Societati non expediret. Ceterum fidei erga Societatem, solidaque humilitatis promendæ egregiam materiam proxima Comitia præbuere. Vbi cum haud deessent, qui grauem ei factam iniuriam quererentur, atque is ad externos quoque rumor euafisset; literis ad eos datis, ipse omnem adversam opinionem abstergit, vt suo loco demonstrauit : grauiter contestatus cum ea ordine, quietè, ac ritè gesta. Domi autem iam planè priuatus, tanquam infimus è numero, is qui semper ab ortu Societatis maximam eius partem administrarat, spectandâ modestiâ, atque obedientiâ cœpit agere. Nec vitæ supremus actus quicquam à prægressis degenerauit. Vbi sensit momentum instare nouissimum ; christianis præparatus mysterijs è libello, quem ad iuuando morientes paulò ante in lucem ediderat, iussit sibi aliquid recitari : ac lectore quærente, quid potissimum mallet audire ; recense, inquit, capita : cùmque is singulorum titulos percurrentis ad illud venisset, in quo de erigenda in Deum spe agitur, istud, inquit, lege. Moxque intersistentem, ne longinqno sonitu moribundo crearet molestiam, iussit pergere : ac subinde IESV nomen inuocans, ad mansura excessit gaudia : de quibus solito frequentius animaduerterant Patres proximis antequam decumberet diebus habuisse sermones : cùm inclitus ille animus è corpore eminens, quod mox erat subiturus, cogitatione præcurreret. His de Urbe memoratis, inter ea, quæ per Italiam sese offerunt relatu digna, non omiserim de Lauretano Collegio, quod Societati quod diutiùs exoptatum, ed incundius accidit. Cùm ad hanc diem Canonici, & Clerus non admodum cum Socijs ex animo coniuncti agerent : sive quod obstare eos commodis opinarentur suis, sive Laurentii Nostri qua alia Dæmonis fraude; hoc anno mirum in modum conciliati sunt, vt inuenientur cum Canonici conciliantur.

35. Se ad vitæ ext. tum præparat.

36. Morituri.

37. Laurentii Nostri cum Canonici conciliantur.

38. P. Christophero Rodericius Rodericus auctoressa, & comitas maximam partem fecit : & Iulius Fela ad id iuuat, trius Cardinalis de Ruuere Urbinatis Ducis filius peramanter Collegij comoda auxit. Porro ad Sanctam Deiparæ Domum, plerisque Italiae locis

104

39

cis pestilentiae vel malo, vel metu interseptis, populum modicus fuit confutus; sed instar multorum fuit sue ob dignitatem personae, sue ob religionis eximiae documenta, Ioannis Austriaci accessus. Inter huius, ac superioris anni confinia venit, voti exoluendi causâ, quod in Nauali bello, cum memoranda illa de Turcis reportata victoria est, quinquennio ante suscepserat. Cum Rodericio veteri suo Confessatio totum animi sui statum communicavit. Sed is ne ex veteri yisi, necessitatem illi videretur imponere apud se confitendi; cum adhortatus esset, ut rationes vita totius generali confessione ad liquidum perduceret, idoneumque Confessarium obtulisset, quod maior libertas Principi esset; cavit in

40

41

42

43

44
Missio ex Pe-
rusino Colle-
gio.

45

Ingen's croga-

ta eleemosyna.

46

47

48

104 Historiæ Societatis I E S V. A. D. 1576.
cis pestilentia vel malo, vel metu interseptis, populorum modicus fuit con-
cursus; sed instar multorum fuit sue ob dignitatem persona, sue ob religionis
eximiae documenta, Ioannis Austriaci accessus. Inter huic, ac superioris anni
confinia venit, voti exoluendi causâ, quod in Nauali bello, cùm memoranda
illa de Turcis reportata victoria est, quinquennio antè suscepserat. Cum Roderi-
cio veteri suo Confessatio totum animi lui statum communicavit. Sed is ne ex
veteri vsl, necessitatem illi videtur imponere apud se confundi; cùm adhor-
tatus esset, vt rationes vitæ totius generali confessione ad liquidum perduceret,
idoneumque Confessarium obtulisset, quod maior libertas Principi esset; cavit in
conspectum eius deinceps venire: cùmque iam confessionis adesset tempus; sum-
monuit se secretiorem in locum familiæ eius expianda intentus. Quo Ioannes co-
gnito, misit hominem, qui nunciaret, vt quando ipse tam salutariter occupatus
erat; suo loco, quem mallet sibi Confessarium mitteret. Ita quod optabat si-
quier Pater assequitus est. Eius tamen è manu voluit Princeps sacrosanctam
Hostiam in Diuinæ Matris cella suscipere; in qua, præter alias salutations, lon-
gasque moras, eo die continenter ad tres horas perstitit flexis humi genibus,
eoque completus est rerum caelestium gustu, ac loci veneratione; vt diceret, si
(quod Deus auerteret) Italig periculum à Turca imminereret; eius se loci propu-
gnationem ex omnibus electurum. Abeunti Maceratam usque comes iuit Rode-
ricius: non ambitione affectatione, nec inanibus prosequutus officijs: sed planè
dignâ Sacerdote, ac religioso viro obseruantâ. Totum iter in pijs colloquij ex-
gere, sanè salubriter, ac incundè, vt sunt itinera aperiendis colloquentium pe-
ctoribus, ac pietatis negotijs opportuna. Maceratam ubi ventum, ijdem con-
tinuati sermones. Cùmque Pater exponeret, quod sit Christianorum bellatorum
officium: quām oporteat eos nominis diuini studiosos esse; statuit Princeps, vnâ
cum suis Nobilibus, præscribere sibi eas leges, quibus Iuramenti, vt vocant, Sodalitas
continetur: vt quoties quis iuraret, tot argenteos nummos in elemo-
synam largiretur. Delegata statim cura certis è familiaribus, qui obseruarent
& fontes, & multam exigenterent. Quæ rectè astimanti ed sunt materia Historia
nobilior; quām iniecta Barbaris catenæ: quod pronius est homini alios, quām
se vincere: Deoque glorioius vitia expugnari, quām corpora. Nobilium ex hoc
genere expeditionum è Collegio Perusino maximè salutares suscepit, duobus
Sacerdotibus per Dicecim digressis. Quorum alter, cùm in Oppido inter con-
cionem pauperis hominis summam commendaret inopiam; illapo in populum
diuino quodam benignitatis æstu, initium fecit stipem conferendi Oppidi Curio,
paucis pecuniolis, quas habebat ad manum in medium effusis: ac ceteris inde-
secutis (rem planè miram) tantum conflatum est; vt sexcentorum, & octo pau-
perum, non ad vnius diei leuandam famem, sed ad multorum mensum alimen-
ta sufficerit. Perusinus Antistes Vincentius Herculanius iussus à Pontifice ora
maritimâ Senensis loca visere: Curtium Amodæum Collegij Rectorem, cui Ioan-
nes Baptista Alexander successit, secum duxit. Et Curtius ita se attemperauit
vt simul Societatis institutis, simul Episcopo, atque Ecclesijs, quas recogno-
re, plurimum satisficerit. Ipso verò in Collegio iam bina florebant Sodalititia, pre-
fertim iuniorum: in quo Ciuium, & iuris seu Cesarei, seu Pontificij publicorum
interpretum præcipui censebantur, non minus pietate, quām ceteris ornamen-
tis insignes. Senis quoque hoc anno Academia, & Sodalitas in clientela magna
Matris Virginis ad instar Romanae instituta. Ex hoc Collegio Ioannes Gurte
Fulginij per Quadragesimam concionatus: & quia præter modum publicè pro-
fuerat; iussus aliquot menses subsistere. Tres ac triginta concubinas ad pudici-
am reuocatas collocauit in tuto: ipsiis quoque viris, vel ad iustas nuptias, ve-
ad castitatem pelleatis, pessimoque exemplo ab oculis Urbis sublato. Paces duas
ac viginti conciliauit: Et quidem sex inter pertinacissimè dissidentes, cùm caris-
fimorum cædes intercessissent. Rei male partæ summam ingentem ad domino
reuocauit: multisq[ue] foenebris contractus distraxit. Sed precium operæ pen-
maximum exitit mercatus tempore, qui per celebris Fulginij ab die septimo an-

te Kalendas Maias ad Iunij Kalendas habetur. Nam præter expositas Diuinæ verbi pretiosas merces, terrenaque sectantes lucra, de cœlestibus monitos; dedit cum Magistratibus, atque Antistite operam, ne Meretrices, quæ solebant confluere, publiceque infamem suam, ac Satanicam mercaturam exercere, vspiam reciperentur. Ac ne circumforanei quidem Mimi securis libis, atque impudicis

Accentus Meretrices.

Mimi coercentur. dictis, ac motibus populi animos corrumperent. Rebenè gesta Fulginij, Amer-

riam Gurrea tetendit du expeditus. Longè ibi diuersam faciem rerum ab ea re-

perit, quād Societas olim induxerat. Cuncta subortis inhorruerant dumis: &

fatebantur cum gemitu Amerini: eoque tum Ciuitas, tum Ioannes Antonius La-

zarus Episcopus precari enixè cooperunt, vt vellet Societas pristinæ partem cu-

re populo sui amantissimo reddere, rufus ædem Sancti Angeli offerentes: à qua

statim Episcopus, quæ olim fuerat in causis abeundi, curam animarum ad San-

ctum Proculum translulit. Itaque Gurrea Moderatore, aliquot concessi, qui tan-

quam in itatione versarentur, quorum præcipue operâ grauissima dissidia, qui-

bis Ciuitas in factiones distracta, consumebatur, restineta. Florentinum quo-

que Collegium suum memorandi euentus expeditionem habuit, Christophoro

Truxillo Vicetiam ad ieiunij magni conæciones profecto. Sepè euénit, vt cùm ē fructu concio-

nitentia Sacramento, vel ob pellicatum, vel ob inimicitias, vel ob iniqua nego-

tia, aut alias eiusmodi causas abstinuerant. Sed ardor sub Hebdomadam Sanctam,

cùm promulgatum Iobelæum est, in immensum effebuit: tam celebri vicinas

per Vrbes didit nouæ rei famæ: vt Veneti certos legarent homines, qui cognoscen-

ter rem, atque idoneis testibus confirmarent. Plena pietatis inter cetera fuit

supplicatio fériæ tertia Hebdomadæ per Vrbem ducta, in qua Ninuitarum

pœnitentia repræsentabatur. Præcedebat Ionas habitu prisco, vultu senero,

horribili voce intonans, Agite pœnitentiam: sequebatur Rex posita coronâ, ac

regio cultu, cilicio amictus, & sacco: post eum amplius mille homines nudo pe-

de, nudis lacertis, nudo capite, cetera sacco tecti, oculis in terram fixis, viri

dem oleæ ramum læua sustinentes: dextra acre flagellum, quo le validè verbera-

bant. Post eos puerorum innumerabilis multitudo, concinno habitu, varijsque

cum argumentis incessit. His affinia reliquam per Italianam gesta: multis præfer-

tim in Regni Neapolitanæ Vrbibus à Bobadilla, & Joanne Victoria. Atque ipsa

Neapolitana Provincia nouam quasi formam accepit. Prefuerat illi inde usque

ab ortu, ad hanc diem Salmeron, vir ad scribenda volumina genio, ingénioque

totus intentus, ac factus. Quare ipse met intelligens, ad clauum rectum tenen-

dum requiri gubernatorem, qui in id totus incumberet; simul quietis, & cœ-

pitum opus perficiendi cupidus; successorem ab Euerardo vehementer, ac diu-

gnatur.

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

- 63 Ignatius Mulletus tyro finitatis odorem reliquit.
- 64 Augustinus Ghisulphus Præses tanquam è Societate se pultus.
- 65 P. Carminata Melitam concionatum vadit.
- 66 Melitenses Col legium postulantur.
- 67 P. Leonardus Capanus, & Iulius vitus ad eos vadunt.
- 68 Longobardia Provincie res.
- 69 S. Carolus corpora SS. Fidelis, & Carpophori ad Professorum domum transiret.
- 70 P. Melchior Brocha Foroliuij multa præclarè gerit.
- 71 Inde Bononiam transiit.
- 72 P. Troilius Rosanoua Vercellum excusat.
- 73 P. Michael Botellius Farufij à concionibus ad Cœlitas transiit.
- mole occubuit. Ibidem Ignatius Mulletus quarto tyrocinij mense febri extinxit; eo tamen hic nominandus, quod, ut Rector Ioannes Baptista Carminata scriptit, odorem rarissimæ sanctitatis reliquit. Atque hoc anno Tyroneis in proprijs, longeque à Collegio dissitis ædibus collocati. Adiiciatur Sociorum numero Praeses Augustinus Ghisulphus, qui viens, ac moriens optimè de Societate meritus, supremo in morbo summè optauit in ea mori: & promisit Vxor, quod liberius se Vir Deo manciparet, statim in cœnobium recessuram. Itaque cum in eo voto expiasset, habitum est id honoris cadaveri, ut cum pileo quadrato, & tunica, in memorem Societatis, in Collegij Templo humaretur. At Carminata summo Equitum Melitenium Magistro postulante, cum Iacobo Baso, ad sacri Audentius conciones Melitam protrectus, eam Societatis opinionem excitauit, ut æmula Equitum Ciuitas subdium & ipsa flagitarit. Itaque Leonardus Capanus, & Iulius Vetus Sacerdotes cum adiutore missi. Quorum in profectione diuina documentum tutelæ apparuit. Nam cum eos parvo nauigio conseruo tempesetas orta Siracusas repulisset: ac Siracusani Patres trajectionem opportuniorem opperiri iussissent; nauigiolum, ex quo descenderant, repetito statim cursu in Pyratarum protestatem venit. Sed iam stylo citra frerum reducto, Longobardiam Provinciam pestilentia ægram ab lata commemoratione, & veneratione cœlestium incamus. Mediolani tertio Idus Februarij nouum in Templum Professæ domus sacra corpora Fidelis, & Carpophori Martyrum illata sunt. Colebantur antea Arona, vna cum Gratianiani, & Filini corporibus: vnde visum est Borromæo Cardinali, ac Visitatori Apostolico augendæ venerationi ad Mediolanensem lucem transferri debere in Templum, quod in Sancti Fidelis nomine magnificè exurgebat. Ergo cum in Collegium Breranum pridie clanculum deportata, totam noctem perpetuis vigilijs, orationibus, ac flagellationibus, non solùm Socij honorarent; sed etiam Cardinalis, qui cum Familia, & Canonicon parte ad decimam usque horam perstitit; sub auroram ad Sancti Simpliciani tulere, ut mox cum publica gratulatione reciperentur. Vbi lux clara emiuit, è principe Templo, cum Clero, ac Religiosorum ordinibus, populique immensa vi, Cardinalis eò processit, nec quempiam passus est sanctæ Sarcinæ famulatum priorem delibare. Ipsomet, ac Visitatori Apostolicus sublatam ex Altari aliquantum via gestarunt: iterumque sub vestibulum Sancti Fidelis suscepit inuenire in Templum, cum intermedio spatio Sacerdotes è Societate gestassent. Idem sub tempore Foroliuij Pater Melchior Brocha septenas doctrinæ Christianæ scholas puerorum scorsim, ac puellarum iustituit latissima Vrbe, ac longè quam antea quietiore: cum puerorum greges, qui diebus feriatis modò clamoribus, lusibus, lapidationibus cuncta miscebant; iam congregati in Templis, & modestiam discerent, & laudes Deo concinerent. Bina instituta ad perpetuandas scholas virorum, ac mulierum Sodalitates, quas ab humilitate appellauit. Et quidem egregio exemplo mulieres, quæ iam in Sodalitatem dederant nomina, ipso postremo ante cineres die, vniuersæ ad diuinum epulum Christi corporis accessere: cœlestes animorum delicias tum maximè appetentes; cum seculum intemperantissimè in corporis effunditur voluptates. Quinquaginta tum erant numero: sed brevius alterum tantum sancti exempli illecebræ pellexere. Nec minus virorum Sodalitas crevit: utramque Collegij Patribus in diuersis Templi Sacellis stato tempore hortantibus, ac monitis opportunitate juvantibus. Melchior, vbi res Foroliuij per se se iam stabat; Bononiam, aliasque ad Vrbes excurrit, eius generis magna dexteritate, ac felicitate scholas vbiique instituens. Nam videbatur proprio quodam ad id diuinitus prædictus dono: iamque latissimè florebant, quas triennio ferè ante Ferrarie inchoarat. Latissimas quoque laborum Societatis primicias posuit Vercellis Troilius Rosanova cum Socio: vbi & Episcopus, & Sabaudus Dux, quod fuerat Humiliatorum Cœnobium offerentes, vrgebant, ut in Collegium exciperetur. Taruij per Quadragesimam Michaël Botellius magno successu diuinum verbum promulgabat: cum occupatus morbo ægram relinquentis Ciuitatem, ac suarum virtutum odore perfusam, tanquam in acie cadens, ad laborum

borum præmia euolauit. Vir laudata vitæ , facundiæ , prudentiæque , quam in regendis haud semel Collegijs promptit. Natione Lufitanus : vnum & quinquagesimum ætatis , tertium circiter ac trigesimum Religioſa vitæ annum de currens : Olyippone ingressus , sed in Italiam statim vocatus. At Venetijs cum primum crepit apparere lues Hector Leonellus , & Guidus Toscus in ægrorum curationem luis deuoris capitibus , gloriosam paucis diebus mortem appetiuerent : quibus contagio infestis Franciscus Bonus Mediolanensis Coadiutor multa ca ruare ministrauit illas. Hector Fanensis erat patria , vnius , & quadraginta annorum ætatis , duobus & viginti in Societate exactis. Diu humaniores literas docenerat : dein Mutinense Collegium rexit , ac Brerani Collegij res domesticas procurauit : quæcumque gereret multum probatus. Guidus ex Oppido Romagnano Diœcœlos Nouariensis , ætate septem & trigesima annorum , circiter quindecim in Societate versatus : quorum partem maximam in docendis grammaticam pueris impenderat : iamque dabat operam confessionibus : ingenij probi , ac disciplinæ religioſa ingens amator. Hosce Junio raptos , pridie Kalendas Augusti Cæsar Helmius Fulginas sequutus est , qui sex ac viginti annos in laboribus lumbris prima Societatis exordia Venetijs Rector prouexerat , iamque quinquagenario maior pro Mario Beringuccio , qui Roman ad Congregationem Procuratorum concesserat , Domui moderabatur cum popularis morbus extinxit. Cadaver in Lazaretum , ut vocant , ad sepulturam Magistratum iussu delatum. Reliqui Socij (tametsi plerique salubriora in loca exierant) domo inclusi : quibus interim alendis diuina bonitas , vt inter tot angustias , atque impedita commercia , & beneuolorum absentiam , abundè suppeditauit. Bononia Antonius Vincius post Longobardiam Prouinciam inspeccam . suaq[ue] Rhenanae mandata Romæ procurata , morbo interceptus interiit , septimo Idus Septembriis , magnorum vir meritorum : qui triginta annorum , quos ferè in Societate vixit , inter ualio varijs in Prouincijs , grauissimisque minneribus , illibata semper fama , & communi approbatione collegerat. In Pago Butersonio Brabantæ natus , Louannij animo ad Societatem adiecto , Romamque missus aliquandiu Ministri munus obiit. Inde in Siciliam transgressus , ac præesse Cathanensi Collegio : mox etiam cum regia Classe ad Insulam Lotophagorum ægris curandis ire iussus , cum dñino miraculo , vt in loco memoratum est , Barbarorum manus , cum Socijs euafisset ; in Germaniam inferiorem translatus est. Primus Treuirense Collegium , mox Rhenanam Prouinciam rexit. Denique in rerum agendarum maturitate , anno circiter septimo supra quinquagesimum viuendi curlum expleuit. Ibat tum superioris Germanæ , atque Polonia Prouincias inuisurus , multum optatus à Poloniis præsertim , quos nullus vñquam ex Vrbe Moderator adierat : & erant res eius Prouincia bono loco. Nam cùm Stephanus Transylvanianus Princeps Poloniæ Regni suscepisset insignia ; vti rei Catholice , Regnoque vniuerso , ita Societati spem optimam dabat. Suffragia hominum , quibus ille Vir creatus est Rex , haud dubiè Numen diuinum probauit : vti non solum quæ postea consecuta sunt : sed statim exordia fecerunt fidem. Nam cùm periculoso dissidio Polona Nobilitas distracta , pars ad Maximilianum Cæsarem , pars ad Stephanum detulisset Imperium , & vterque suscepisset ; cuncti paulatim sine bello , & sanguine , ad vnius Stephanii obsequium connenere. Et Cæsar paucis post mensibus vitâ perfuerctus , & Stephanus inter prima perbenigni erga Societatem animi pignora , Collegiorum possessiones , quoties tributum Pagis imponeretur , iussit immunes esse : ac summa , quæ exigenda ex illis foret , ex Fisco regio compensari. Multos è Societate varijs locis perliberter audiuit Concionatores : ex quibus longè maximam non approbationem modò , sed & admirationem tulit Martinus Lætarna. Is ad Petrum KostKam Culensem Antistitem sacro initiandus Diaconatu missus , cum Alberto , vtrumque Episcopus ad serendum Dei verbum , quamvis inuitos , quod Præsidum suorum iussa non haberent , aliquandiu retentavit. Mox & Culmann , quo conuentum Prussiae generalem indixerat , secum duxit : iussos in ea Nobilium multitudine cum Deo laxare retia. Qui cùm parvissent , in sagenam Ecclesiæ

74
PP. Hector Le-
onellus , & Gui-
dus Tolcus Ve-
netijs pelliseris
ministrando oc-
cidunt.

75
P. Cæsar Hel-
mius ibidem
moritur.

76
P. Antonius
Vincius Bono-
niae.

77
Eius virtutes,
ac munia in
Societate.

78
Stephanus
Transylvanianus
Princeps in Po-
lonia Regem
eligiunt.

79
Eius in Soci-
etatem amor , &
munificencia.

80
P. Martinus
Lætarna Culme
concionatur.

81
Item Mariem-
burgi.

clesia sanctæ felicissimè conculere spiritualium piscium multitudinem copiosam, rei famâ longè dispersâ. È commotus Palatinus Sendomiria, cùm sub Autumnum Rex Mariemburgum venisset; à Patre Prouinciali institut, vt Laternam eò mittere, insignem sperans, si ab Aulicis audiretur, rei catholicæ utilitatem. Nec inanis euasit spes. Auditus est Laterna sàpè latinè, multò frequentius Polonicè differens, cum plurimorum emendatione morum, omnium miraculo: cùm egregias animi dotes multò spectabiliores ficeret pulilli statura corporis, genæ inuestes, gradus nondum supra Diaconum. Eodem tempore Pater Laurentius Nicolai Noruegus in Sueciam missus est: qui, dissimulatâ professione Societatis, Regine consolandæ, aperiendæque catholicae fidei sensim ostio operam prudenter daret. Pridie idus Octobris obiit Ratisbonæ Maximilianus Cæsar, vbi Comitia habebantur. Ad ea Pontifex, cùm Moronum Cardinalem legasset; adesse illi Caminiū iussit. Is Auellanæ quoque, qui cum Oratore Hispano venerat, ad confessiones vñus est operâ. Duxerant & Franciscum Antonium Cæsarei. Qui simul omnes non in aulis, sed priuatis in ædibus honesti Sacerdotis vñā cum comitibus diuersantes, & domi consuetam disciplinam tuebantur, nec foris quicquam, quod ab Societatis abhorret instituto, tractabant. Summâ enim curâ etiam, atque etiam Euerardus admonebat, ne se vñtra professionis limites porrigerent: denuncians diuinum auxilium in ijs non affuturum, quæ Deus minimè à nobis deposceret. Cæsare mortuo finis Comitijs impositus est: atque Imperium filio eius Rodulpho delatum. Is à Francisco Antonio salutatus, oratufique vt patrocinium Societatis vellet suscipere, neque aures præbere obtestatoribus; multâ cum familiaritate respondit, Societatem sibi vnicè caram: & quamvis nullus intercederet deprecator; acrem se eius propagatorem, ac perpetuum fore. Quod non verbi causa dictum suadebat inter cetera Rodulphi de Laurentio Maggio excellens opinio: apud quem paulò antè, licet subterfugientem, sed Pontificis voluntate adæcum, confessione peccata expiarat Pragæ: eiusdemque de manu sacrosanctam Eucharistiam suscepserat. Interim Viennam pestifer morbus exercuit, hanc immuni Collegio, ex quo septem interemit. Olomurij diutinus languor Nicolaum Becanum Seminarij Praefectum absumpit, virum omnibus virtutibus, sed ante omnes obedientiâ inclytum: patientiâ quoque insignem, cùm in sesquianni quartana nullo nec gestu, nec verbo significationem vñquam defatigationis, aut patiendi satietatis ediderit. Ac longinquam morbi molestiam mortis incunditas adæquanit. Nam cùm mente rectissimâ constaret, aliquoties exclamans properandum esse, quodd pulchros puellos, atque Angelos cerneret; inter eas voces expirauit: vnius & triginta annorum etatis, è Diœcesi Buscodensi, Louanj in Societatem octavo antè anno receptus. Olomutianam Ecclesiam trium Antistitum, alio super alium rapto, funeribus mœstam, noui Episcopi Ioannis Telensis creatio exhilarauit, multâ Gregorij quoque Pontificis voluptate: quodd primus is Präfus è Collegij Germanici tam Gregorio cari institutione prodierat. Domus quoque Probationis Brunensis hoc Pastore firmitatem accepit: recuperatis, quæ duobus antè annis intercepta fuerant, bonis. Iuuat, vt incrementa animaduertantur penitentium, & Romano ritu communicantium sub Paschales ferias, numerum adnotare. Circiter octingenti censi hoc anno sunt: cùm vt aliâs retuli, ante Societatis aduentum citciter viginti numerantur. In reuocantis ad catholica scera fuit Ioannes SloKemius, qui religiosam insuper, atque humilem in Societate vitam adamauit. Is Traiecti loco nobili ortus, parente Senatore, in Morauiam transgressus, Anabaptistarum se gregi miscuerat. Sunt magno in Moravia numero Anabaptiste: genus hominum Stoici fastus, ac supercilij: gregatim viuunt, ac liberos communiter educant, quamquam non promiscuè gignunt. Nemo inter eos vacuus ab opere est: sua quisque ediscunt articia, qua disereti per classes in amplis atrijs, & porticibus longis exercent: barba longa, talari veste, mira in incessu, ac toto corporis habitu contumacia. Atque vt innumerabilia error diuerticula habet; sunt ipsi quoque Sectarum inter se multarum. Horum è numero Ioannes, insigni Dei beneficio

82
P. Laurentius
Nicolai ad Sue-
cia Reginam
missus.

83
Maximiliani
Cæsaris mors.
84
Camilius, Auel-
laneda, Fran-
cicus Antonius
Ratisbonam
veniunt.

85
Rodulphus in
Cælarem eligi-
tur.

86
Societatem se-
amare proste-
tut.

87
Vienna septem
ex Nostris pe-
ste interempti

88
P. Nicolai Be-
cani mors, &
virtutes.

89
Beatos Spiritus
mortutus vi-
det.

90
Io. Telensis
Olomutij Epi-
scopus primus
ex Collegij
Germ. alumus.

91
Domus Pro. b.
Brunensis sua
per Episcopum
recuperata.

92
Christiane reli-
gionis per So-
cietatem pro-
gressus.

93
Io. SloKemius
ex Anabaptista
Catholicus.

64
Anabaptistarum
mors.

(nam

(nam sunt omnes vti superbiæ, ita pertinaciæ extremae) catholiciâ luce perspe-
ctâ, statim animum ad perfectam virtutem adiecit: sed vxoriæ prohibebant com-
pedes. Tamen quod Patrum vnu quamplurimo frueretur; gratuitam illis præstare
operam conuichendâ domum aquâ cœpit. Nec multò post vxoris obitu solitus,

SloKemius So-
ciatatemugre-
ditur.

inque Sociorum numerum adscitus, opificium, quod in impietatis disciplina di-
dicerat, pietatis obsequio mancipauit. E quatuor præcipuis Morauæ Vrbibus
Snoynia est, ac propter eam percelebre Monasterium Premonstratensum. Huc

P. Alexandri
Holleris Snoy-
nix in Moravia
laboris.

Alexander Hollerus Brunensis Domus Rector ab Abbe duetus, & populo, &
Parochis, quos Abbas sub se habet ferè sexdecim, operam salutarem nauauit: ac
Religiosos non solum per exhortationes iuuit; sed & vita quotidiana ordine in

horas singulas, Abbatis iussu, ipsis, ac Seminario, quod triginta iuuenum Abbas
alit, præscripto. Gracij hoc anno Rhetorum classis inducta, & Conuictorum

Gracij Rho-
tice classis, &
Seminarium
instituitur.

contubernium institutum: in quod ex prima nobilitate amplius triginta paucis
mensibus recepti, fremerent licet Hæretici. Archidux suam ditionem recogno-
scens, duos è Viennensi Collegio Sacerdotes comites duxit, sibi & populis ad

pietatem peropportunos. Iam Domini Provinciales Stiræ dnas Societati candi-
dè laudes attribuebant: nam & in Archiducis, quām in ipsorum gymnašo, iu-
uentutem institui diligenter, & exufcitar in populo religionem, detergo per

In Stiria Socie-
tatis fructus.

concheses inficitia puluere, fatebantur. Haud obscurius Ingolsta-
dij apparebat quid Societatis disciplina præstaret: nam cùm ob frequentes cum

Iam Ingolsta-
dij

Academicis contentiones aliquot ante annis, Monachium simul Philosophia, &
simul Rhetorica, & Humaniorum literarum studia, quod Pædagogium appell-
ant, translatum fuisse; ea quidem Monachij bellè procedebant; sed Ingolstadij

paulatim hebat solitudo, labebanturque cuncta in deteriorius. Eam ob rem diu
Princeps instituit, vt Ingolstadium rursus ea studia reuocarentur. Et quoniam

optimè merito Principi nefas erat diutius aduersari; certis ad pacem cum Aca-
demia conditionibus editis, redditum est: eiusdemque rogatu Conuictores Ingol-
stadij excepti, & Monachij retenti. Erant, qui hanc Ingolstadio disciplinarum

restitutionem in tempore factam, Societatis etiam causâ existimabant, vt Dilin-
gani ed scholastici transferrentur, si opus foret. Quippe Episcopus, quèd fene-
bris ille contractus improbaretur, in asperitatem intolerandam euaserat; & quan-

Dilingæ No-
sti ab Episcopo
vexantur.

quam interdum expellendos Iesuitas esse dictabat; tamen subtrahendis alimen-
tis, & vexatione acerbissimâ, haud obscurè ed tendebat, vt fugam per se ipsi mo-
lestijs vieti caperentur. Rhenanam Provinciam Balduinus ab Angelo Belgicæ

P. Baldunus
ab Angelo Rhe-
nanam Provin-
ciam visitat.

Provincialis inuistit: Spirens Fuldensesque turbulentas res præcipue, si heri
posset, composturus. Ac Spire quidem quietiora fuere omnia. Canonici com-
muni consensu oportunas Collegio ædes decreuerunt extruere, quibus inædi-
caturum etiam scholas recepit Episcopus, cùm in præsencia remotis ab domicilio

Spire Canonici
ædes Collegio,
Episcopus Icho-
fedium in modum erupit. Nam cùm agrè ferrent Capitulares adigi se ad pud-
itas ædificant.

terentur. Ceterum Fulda, quæ iam diu aduersus Abbatem tumebat tempestas,
fedum in modum erupit. Nam cùm agrè ferrent Capitulares adigi se ad pud-
itas ædificant.

citam, & dignam professione vitam; ac Nobiles bona Abbatia, quæ oppigno-
rata possidebant, repræsentato pretio repeti: atque ab exhaustienda plebe inquisi-

Fulda tumul-
tus contra Ab-
batem excitan-
tus.

foenibus arceri: ad hęc Hæretici furerent, quèd reuiniceret catholica pietas;

103

atque instituti Heilingestadij ab Moguntino scholas: ac reliqua in Eisfeldia gesta
Abbatis exemplo tribuerent: quasi iam nimium catholici Principes auderent; con-
sensu omnes noua moliri cōpere, obtententes immunita ab Abbe Capitula-

rium priuilegia: Nobiles indignis modis vexatos: plebem inquis operis obtri-
tam. Forte euénit, vt eodem tempore Julius Heribopolitanus Episcopus tentaret
suum, ac Fulensem Principatum coniungere, ea ratione, vt in præfens ipse, art-
que Abbas vicissim alter alterum decerneret successorem: cum eo vt post alterius

obitum, alter superstes virumque Principatum obtineret, coniunctumque in po-
sterum habendum successoribus traderet. Quod confilium cùm Balhazar magnâ
semper constantiâ repudiasset; inde Capitulares, ac Nobiles in spem venere pos-
se Heribopolitanum ad suas partes traduci. Exaggerant apud eum concitatos po-
puli animos, finitos Principes exacerbatos, atque in occasionem intentos:

impen-

impendere haud dubie catholicis reliquijs extreum naufragium , nisi ipse ad Principatus quoque Fuldenis gubernacula manu porrecta , luâ pietate , ac prudenter cursum malè coharentis naunicula tot inter procellas temperet ; atque infans , è fluctibus , ac vorticibus euosucam in tranquillum deducat . Hac dum coquuntur , Balthasar Hamelburgum in ditione Fuldeni Oppidum , sed Heribaldi , quād Fulda propinquus , concessit : conaturus illuc quoque iam diu ceteram catholicam pietatem reuocare : atque ipsum Heribopolitanum Antistitem cum eo communicaturus consilia , ad se inuitauit ; quæ fuit seditionorum consilijs optanda commoditas . Nam cùm per absentiam Principis liberius Fuldae coiussent , ac demum deiiciendum à Principatu Abbatem , consilio habito , statuissent , cum armatis ducentis Equitibus Hamelburgum properarunt : quod postridie Heribopolitanus venit , qui erat dies decimus ante Kalendas Iulias . Abbas Antistitem mira alacritate exceptit : cùmque multi id quod agebatur insurserant ; citius se extrema passurum , quād de tanto Præsule fecus quiquam suspicaturum assenerabat . Aduerit Episcopi palam seditione patefacta , insusque Balthasar Principatum abdicare . Aderat Hamelburgi Petrus Loppereius Phriso è Societate Sacerdos : cuius dudum operâ Abbas in literarijs studijs vtebatur , tumque concionatorem ad populum adhibebat , idem Heribopolitano familiaris , cuius fratri filios erudierat . Hic egregium constantis animi experimentum dedit . Nam cùm Cancellarius Heribopolitanus Abbatem vrgeret , ut Principatu cederet , suam iussus explicare sententiam , audacter respondit , se quidem haudquaquam tantâ esse prudentiâ , vt in re tam graui quicquam pronunciare possit : hoc breuiter dicere , mori se malle , quād id suadere , quod Cancellarius suassisset . Quæ cùm è Cancellario Episcopus cognouisset , hominem accersit , suum erga Abbatem , ac religionem catholicam , nîf mature prospiceretur , per Saxonem , atque Hessum brevi Fuldae delendam , studium præfatur : tum interrogat quid consilij ancipi in causa ipse ferat : censeret ne è republica fore , si Abbatia Fuldenis administrationem , quam omnes obtrudebant , assumeret : adiiciens de studio , quo Societatem Heribولي , ac Fulde prouehere cogitabat . Loppereius modestâ libertate , Quanquam supra ingenium meum , inquit , deliberatio est : tamen quando Celstido tua iubet , proloquar quod sentio . Nam & id fortè tempus est gratum animum pro paterno erga Nostrum Ordinem studio significandi . Nullo prorsus modo Celstidinem tuam censeo hisce immisceri turbis debere , nisi sedandis . Nam esti alia prætendant turbulenti ; certum est tamen id solū eos ægre ferre in Abbatem , quod Catholici omnes , ac boni viri admirantur . Non est tua conscientia videri subitis , ac repentinis fauere tumultibus . Pessimum exemplum est per subiectos Principem prodi , abijci , pro libidine assumi . Hos motus , qui coerceri debuerant , si videaris exequutus ; quæ ad alias Principes , non solū veteris , sed nouæ quoque religionis de te fama ibit ? Nam quisque vel in rebus alienis odit exempla , quæ aliquando in suam perniciem possent assumi . Grauior mouetur res , quād vt vel Pontifex , vel Cæsar se inscijs transactam probatur sint . Fac demum cetera absint incommoda : id sane euident est : quamvis Abbas Principatum abdicet ; tamen id ratum non fore . Nunquam conueniunt ius , ac vis . Quidquid hic transfigatur tanto in armorum strepitu , tot inter minas ; vi extorum , ac metu , qui in constantem vitrum cadat , putabitur . En tibi mox inimicitia , controuersia , turbæ , non in aliena ditione comprehesæ , sed accersit in tuam . Hoc igitur , quantum ego video , res christiana publica à te : hoc , quam adhuc commeritus es virtutum , gloria postulat , vt ad compescendam hanc seditionem , & conseruandum iusto Principi obsequium , curam , auctoritatem , vires conuertas . Hoc sermone videbatur Episcopus commoueri : sed tum alia afferebat contra , tum quodd multitudinis sedandæ viam non inueniret . At Petrus : Si alia , inquit , consilij via minus placent ; hoc supereft vnum meâ sententiâ , vt coniunctis cum Abbatie viribus , vterque ex Oppido , vel Nobilitate innita , erumpatis . Tum Abbas necessariâ corporis instructus custodiâ Ratisbonam ad Cæsarem perget . Sed cùm Episcopus ne id quidem probaret ; in eo perseverans , non

104
P.Petri Lop-
percij consilia
ad Abbatem.

105
Et ad Episco-
pum Heribipo-
litani libera
responsio.

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

non esse tantum sibi virium, vt Nobilibus, ac Ciuitibus inuitis tentare eam rem auderet. Gliscetabat interim sedatio, & Abbas deposcebat ad necem: ad incu-

tiendum potius, vt vero simile est, terrorem, quam ad facinus perpetrandum.

Emanauit ille quoque rumor in vulgus Petrum esse, qui Abbatis constantiam ro-

borans concordie moram offerret. Quare & ipse ab armatis tanquam ad ne-

cem insanis clamoribus conqueri coepit: quorum primos impetus cum diuino

propè miraculo ex alijs in alia fugitiuus conclauiu evanesceret; tandem quod dicitur.

nequiret fallere, post fusas ad Deum preces, vltro se obtulit. Continuò com-

prehensum per compita toti Ciuitati spectandum ad ludibrium trahunt. Erat

Pater, vt ab oratione surrexerat, sine pileo, & pallio, tunica tantum breuicula,

nimirum viatoria, in qua Fulda Hamelburgum pedes itabat, amictus: stipabant

circa, praeque, & ponē Nobiles: alijsque alia in contumeliam proclamatibus,

tertio quoque passu infestabant: atque unus admodum vocalis intonabat, Duce-

re se eum: qui ipsos ad extremam inopiam redigere, vitamque, & animas eo-

rum perdere impura doctrina voluisse. Cumque Pater se purgare pro tempore

conaretur; unus ē turbā ingenti cum spatha ambabus sublata manibus, veluti me-

dium scissurus irruit: quem coēcueru proximè stiptantes, penā capitū denun-

ciatā, si quis hominem violaret. Ergo Dei praece, cūm in singulos gradus ne-

cem opperens iret, ea diminitus fiducia robōratus, vt iucundē, ne dum granatē

esset occibuturus, in custodiam ducitur. Petro subtracto, Abbas, vt dein ipse

retulit, vehementer animo concidit, cessitque minis. Consciuntur abdicatio-

nis tabulæ. Hamelburgenses obsequitum nouo Principi iurant: cuncta, quantum se Abbatis

in tali causa potuit, confirmantur. Tum Petro libertas redditur: quem Herbi-

politanus perhonorifice habuit, ad iniuriam, vt aiebat, se invito irrogatam

à Fuldensibus compensandam. Mox potestate abeundi facta, Treuiros ad Pro-

uincialem, ac Visitatorem abiit: inde statim Fuldam, vt Collegio Osualdi Re-

& toris decumbentis loco præsset, remittitur. Porro tot inter tumultus pax

Collegio constare non potuit. Nam etsi Heribopolitanus, vt fidem faceres rei

catholice studio fese duci: patrocinium impensè pollicebatur; tamen cūm admi-

nistris non admodum fidelibus viceretur, & populo ex noua licentia creuisset

audacia: multa Dei famulis toleranda, atque exorbenda fuere. Erat Fulda ho-

mo Hispanus, Petrus nomine non indoctus, sed sive parum sanus, sive à malo

Dæmone obfessus absurdissimas palam contra Romanum Pontificem, veram Ec-

clesiam, & Christum Dominum opiniones fundabat: adjiciens apparere sibi Chri-

stum Dominum, & mortem minitari, nisi interficeret Idololatras. Is ab aduersa-

rijs tanquam idoneus lectus est ad Patres vexandos. Accingebant ferro, & ad

Scholas, ac Templum mittebant, vbi vesano tumultu, horrendisque clamori-

bus cuncta turbabat. Idem quodam die, vbi dilucido potuit Templum ingre-

sis, abdidit se, & cūm iam Sacerdos ad altare Sacrosanctum Christi corpus po-

pulo ostenderet; horrendum inclamans, magnis & crebris lapidibus coepit Sa-

cerdotem appetere. Tantum paucæ intererant mulieres, qua se fuga proripiē-

re. Sacerdos post altare, cum diuinissima Hostia, raptim fugit. Ex Patribus, dum

incautiū accurrunt, duos sacrilegus lapidator propè interemit: sed aliorum ac-

curso ciectus tandem, ac sacrificium peractum est. Apparuit & ibi diuina prouid-

entia, quod cūm quidam desperati planè ingcnij homo se furijs denouislet, ni

die Sancti Stephani Protomartyris Iefuitarum aliquem interficeret; cūm ira, &

vino plenus in Templum ad perpetrandum facinus inter vespertinam psalmo-

diam irrupisset, sclopis egtegi preparatis; tamen nemini detrimentum afferre

potuit. Multorum quoque constantissima erga seruos Dei benevolentia palam

facta est, præsertim discipulorum, qui vel cum periculo capitū, palam se tot defenduntur.

inter turbas Societati dare nomen velle profitebantur. Interim re cognita prius

Maximilianus Cesar, mox eius successor Rodulphus Heribopolitanus die dicta,

dum res paulatim componeretur, maximo Teutonicorum Equitum Magistro

Fulensem administrationem delegauit. Inde omnibus meliorum temporum spes

oborta. Sed dum Fulda tumultuatur, totum Belgum rapinæ, cædesque barbara polo exurgit,

fædi-

Nostri à disci-

pulis aliquique

ab infano, seu

dæmoniaco,

In Belgio tu-

multus in por-

to fædi-

106

P. Petrus à Ful-

densi plebe ad

necem quiri-

107

Comprehendi-

tur ac ludibrijs

afficitur.

108

In carcere

truduntur.

109

Abbas abdicat

se Abbatis.

110

P. Petrus à vīp.

culis liberatus.

111

Collegium Ful-

densē veratur

ab infano, seu

dæmoniaco.

112

Nostrī à disci-

pulis aliquique

ab infano, seu

dæmoniaco.

113

In Belgio tu-

multus in por-

to fædi-

114

Universitäts-

BIBLIOTHEK

PADERBORN

112

fœditate infestabant. Nam cùm Ludouico Requesensi mortuo, nec dum quopiam à Rege suscepito, administrationem Ciuium ordines suscepissent; Hispanus milles, quod stipendia non repræsentarentur, Antuerpiam, ac Traiectum diripiuit. In de coortis atrocibus inter indigenas, atque externos factionibus, vbi vbi hi illos, hos illi deprehendissent; plurimum fundebatur sanguinis, nec nisi interneceone rabies explebatur. Omnia itaque formidine, suspicione, sanguine plena erant.

114
Antuerpiæ in
Noltros deti-
natur.115
Ex levissima
causa.116
Collegium, ob-
sidetur, & lapi-
dibus impetratur.117
PP. tanquam
mortuorum ad
Templum con-
fugiunt.118
A Proceribus
tumultus feda-
tur.

119

Leodiense Col-
legium populus
infimulat, atque
inficit.120
Satellites ad Sa-
crae sacrificij aspectum121
Traiecti scholæ
intermissæ.

Socij quanquam exposcendè duntaxat à Deo paci intenti sedulò operam dabant, ut in neutram partem vergerent, ac neminem è direptoribus in sacro Pœnitentia Tribunali absoluissent; tamen suspicione populi tumultuosa, grauiterque exasperati euitare non potuerent: præsertim Antuerpiæ, vbi Hispani multum conſuetudine Patrum vtebantur, duoque è Natione Sacerdotes Petrus Trigosus, & Michaël Ferdinandus in Collegio degebant. Itaque septimo Kalendas Octobris cùm quosdam Anglos inani proditionis metu, & tanquam Urbis incendium molientes comprehendissent; rumor in vulgus diditur, inter Iesuitas Anglos plures proditionis Socios delitescere, cum vi magna tormentarij pulueris. Ortum inde rumorem postea narrabant, quod paulò ante quam Angli caperentur, unus eorum iussit aliquantum pulueris (nam erant regi milites) domum suam deferri, quam bauilo ut indicaret, dixit prope Iesuitas esse: isque inter eundum interrogatus, quod puluerem ferret; ad Iesuitas respondit: vnde orta suspicione, aut à illico malevolis; populus satis antè concitatus, tanquam lymphatus ad hominum duo milia maximo tumultu ad Collegium concurrit. Forè omnia clausa erant, etiam Templi ostia, quod Dei famili in Templo, gymnasioque matutinis perfuncti laboribus, ad prandium secesserant. Turba non inuenito aditu, domum cingunt, parant vim, ac faces, fenestras lapidibus verberant. Exciti ad tumultum Patres nil sibi conscijs, nec causam tumultus scientes, coguntur in Templum, Christo Domino sua offerunt capita, seque inuicem complexi in singula momenta necem opperiuntur: tandem emissi per teatum, qui forte domi erat, scholastico correctore, rogatiq; per eum tres Proceres affuere. Otho Comes de Herbestein præfectus sexdecim vexillis Germanorum militum: Federicus Perenottus Marchionatus Antuerpiensis Gubernator Cardinalis Granveliani frater, & Gosuinus Antuerpiæ Maregraunus. Hi cùm iam ad fores Collegii faces admouerentur, interuenire: cohibitoque tantisper populo, ac rem se cognituros testati, in Collegium admittuntur. Noluerunt pro sua humanitate quicquam scrutari: sed paulum immorati egrediuntur, ac fidem faciunt Societatis innocentiam à fœse compertam, quod & confessis mox literis testatum rite voluerunt. Ita quieuit tumultus: non tamen dira suspicio prorsus occidit. Quare Comes præsidium militum, qui iniuriam arcerent in Collegio apposuit, ac Trigosus Lyram leuanda inuidia secessit. Nondum mensis exierat, cùm gemina Leodijs tempestas exorta latiore compressa est exitu. Nam cùm Leodienses, ob direptionem Traiecti, omnia suspecta haberent, & ad motum quemuis proditionem timerent; quibusdam armatis Oppidum ingressis, populus commotus, sensimque temere gliscente suspicione, ad arma concurrit, proditionem clamans: latè in Iesuitarum ædibus proditores. Magistratus mitigando, vt verisimile est, populo, cum honestorum Ciuium manu milites viginti mittit, qui domum scrutentur: ingressi dum latebras quamvis repostas excutiunt; deprehendunt in Sacello rectorem Patrem Nicolaum Minutium sacrificantem, eo ipso temporis articulo in Hostiæ Sacrosanctæ consecratione occupatum: quam, cùm de more sublatam adorassent; mitiores facti, optimèque ex ijs, quæ viderant affecti, domo egrediuntur, & falsa, quæ de Collegio serebantur, renunciant. Hic putatur ea malevolis occasio spargendi rumoris fuisse, quod fama ferebat, Hispanos Traiecti Collegio pepercisse, siue religione id fecerint, nam & Sancti Francisci Cœnobio abstinnero: siue quod vrobique nihil sperarent præda. Porro Traiecti Collegio iam florente, quanquam vt dictum est, prædatores ei peperceraunt; tamen cùm omnia luctu, ac merore ob trucidatos Ciues squallerent, multique superstitum solum mutassent; scholæ tantisper intermissæ sunt. Eadem ceterum Bel-

Belgium pernagata prodictionis suspicio est : ac Duaci maximè aduersus Societatem, & Collegium Anglorum increbuit : ex qua tamen non tantus dolor extitit, quantum gaudium ex composita cum facultate artium controuersia. Quam ad rem maximè profuit Iacobus Scipianus. Is enim vbi ad Collegij eius gubernacula admotus est, cùm plerisque viros doctos è facultate prauis contra Societatem opinionibus imbutos offendisset, tanquam Socij cuncta ad se pertrahere vellent, gratis docendo; comiter, atque officios è tractans, paulatim ita mitigauit, edo- cuitque opinionibus falsis abstensis ; vt vehementer omnes viam concordia- ineundè cuperent. Fuebat plurimum Vniuersitas Collegio : cui datis literis egregium testimonium præbuit Thomas Stapletonus Vniuersitatis per id tempus Rector. Præter alia in hæc verba : Fidem facimus, & testamur sub certa scientia, & longa iam aliquot annorum experientia, Patres, & Professores Societatis No- minis Iesu hic in Collegio Aquicentensi Philosophiam, & bonas literas docentes maximo haec tenus cum fructu, ad incredibile Vniuersitatis huius incrementum, & ad summum Dei Optimi Maximi honorem, hanc docendi Prouinciam exerceisse. Sic enim à quo tempore hic primū docere cœperunt, domi in ipso Col- legio non minus veram, ac sanctam pietatem adolescentum animis instillarunt frequentissimè concionando, confessiones excipiendo, & ad sacram synaxim adolescentes suos creberrimè perducendo; quām bonas literas accurate, & diligenter docuerunt : vt & numeroſissimam habeant intra ipsos Collegij parie- tes iuuentutem, & extraneorum præterea multitudinem ingentem : non minus pietate, & bonis moribus insignem; quām literaria eruditione præstantem. Sa- nè reliqua Collegia sic sua singulari industria ad emulationem excitaturunt; vt alterum quidem iacens, penèque vacuum sub Regente nouo horum Patrum amulo, & imitatore sedulo, egregiè jam restorescat : alterum de nouo institutum non aliter sibi florere posse videatur ; nisi ad horum industriam quam proximè accedat. Plurimos ex hoc Patrum Collegio Artesia, & Hannonia Pastores, mul- tots schola nostra Theologos, optimè institutos, & comparatos accepit. Planè sine horum Patrum industria artium studia iam olim in hac Vniuersitate, aut concidissent, aut obsoleto sanè, ac duro loco fuissent. Foris præterea ita popu- lum Duacensem frequentissimis concionibus, & confessionum exceptionibus ad pietatem, & verum Dei cultum inflamarunt; vt nemo pius horum Patrum stu- dio se meliore factum non agnoscat. Multi aut impij ad frugem renocati, aut tepidi ac segnes accensi, & incitati horum industriæ fuerint. Quæ quidem om- nia ita se habere publica vox, & fama loquitur, frequentissima populi synaxis diebus festis, ac Dominicis in Ecclesia ipsorum parochiali oculo demonstrat. Denique boni hic omnes, atque prudentes viri salutem propemodum huius Vni- uersitatis, certè artium, & disciplinarum studia ab uno Patrum hic docentium Collegio pendere profentur. Quorum omnium suffragijs ad maiorem, & pu- blicam attestationem, vt noster quoque calculus adderetur ; hæc ita se habere hoc instrumento mea propria manu scripto, & sigillo officij Nostri Rectoralis munito, omnibus, & vniuersis fidem facere volui. Rebus hoc curiu fluentibus, ijs, quibus commissa erat controveſia, peroptabant tam salutari docendi officio Societatem sine suarum legum detimento fungi : ac demum varijs pertentatis vijs, ea in præsens visa expeditissima est; vt certo stipendio reliquis duobus Collegijs Regio, & Marcenensi attributo, ea quoque gratis docerent; opportunò sanè tollendis querelis, incitandæque emulationi, remedio. Nam vbi cetera paria erant, ad auditoria frequentanda tantum certamen relinquebatur indu- striæ. Hoc igitur pacto in Duacensi Collegio, & paci publicæ, & priuatis legi- bus consultum est. Ceterum Iacobus Scipianus, cùm propter valetudinem Ioanni de Haya Seruio administratione, relictâ, Antwerpiam fuisse translatus ; ibi sexto nonas Maias, non morbi vi, quod & Medici adjudicarunt; sed ob tole- rato labores, succo vitali prolsus absumpio, extinxetus est. Vir fuit optimè de meritus : patria Irenensis, sexto & quinquagesimo anno Seculi Societati additus.

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

P

Haud

122
Duacense quo-
que Collegium
ubi peruidit,

123
Iacobus Scip-
ianus Colle-
gi Rector tur-
binem mitigat.

124
Thomas Sta-
pletonus de
Collegio Duac-
ensi benè testa-
tur.

125
P. Iacobi Scip-
ianus mox.

114

126 Haud minores per Galliam motus bellici strepere: sed diuini Nunminis, ac Regis patrocinio stetit Societas vbique incolumis, nusquam sua aduersus vitia, atque errorum monstrare remittens bella. In Parisiensi Collegio scholastici ad menstruas confessiones, & quotidianum sacrum sensim adduci cepti. Rex decem adolescentibus pauperibus sub disciplina Sociorum alendis, nobilium quorundam impulsu feminarum, impensam addixit. Maldonatus præ inuidiosi auditorej magnitudine à theologica cathedra ad stylum curam traduxit, commentarios in sacras literas condens, partem opera simul adhortationibus in Sacello Collegij gallicè habendis imperiens. Neque id diu fas fuit: nam Pontifex contoversiam de Conceptione, cùm mira prudentia ad id temporis per se fuisse senescere; tandem iussurus non aliter de ea, quām congruerent Tridentino Concilio, & Sixti Quarti diplomati disputari, atque sentiri; Maldonatum tantisper Lutetia iussit facessere, ac Tolosam nominatim secedere, peropportunam in ea Civitate tanti viri operam ratus. Sed cùm ob impedita armis itinera penetrare eò nequivisset; ad Bituriges abiit. Mussipontanam Academiam mirificis adolescentem auctibus, nec accurrentium modò auditorum frequentiæ, sed Lotharingia toti dimissis à Collegio operis fructuosam, ferre Hugonotti nequabant. Itaque Monachos Monasterij Gozziensis, quod fuerat ad Academiæ subsidia destinatum, ad intendendam item incitarunt, gratulantes inter se, cuniculos repertos, per quos aliena operâ occulti ipsi, atque inuisi, exurgens illud catholicæ fidei propugnaculum inter ipsa fundamenta euerterent. Sed facillimè deprehensi, elusisque cuniculi sunt: bonosque Monachos non solum ius in officio continuuit; sed etiam (documentum quoddam diuinæ dexteræ) cùm Prior Monasterij, qui litis vrgendæ causâ Romam usque contenderat, statim vt re infecta ad suos redijt, miserè interemptus fit ab homine spurio. Ceterū etiam Argentorati Societatis, & Collegij Mussipontani nomen cum dignitate, catholicæ religionis commodo auditum est. Ioannes Hayus natione Scotus, iuuenis & virtutis, & doctrinæ præstantis ex Polonia valetudinis causa translatus Mussipontum, ex itinere in catholicum Medicum incidit, qui redditurum se ei valetudinem recepit. Mussiponti Philosophiam docere exorsus, dum Cæli salubritas nihil iuuat, ad eum Medicum mittitur, qui tum Argentorati agebat. Illic dum valetudini operam dat, publicè contra transubstantiationem in diuinissima Eucharistia disputabatur, nemine Catholicorum causam agente: cùm ea tempestate nouæ dūntaxat religionis ritus publicè Argentorati permitterentur. Opportunum itaque visum est Hayo causam veritatis fulcire: eò magis, quid alieno tantisper viens vestitu pro Iesuita non habebatur: & facillimum erat catholicis rebus multum existimationis acquirere. Ergo pridie Idus Iulias in schola publica appetit. Rector erat Academiæ Ioannes Sturmius: prigerat disputationi Ioannes Pappus: à quibus impetrata disputandi copia, incipit. Hayus mirari se Pappum, qui Theologiaz Doctorem profiteatur, assertiones cum sacræ literis, Conciliorum decretis, communī Patrum sententia, ac perpetua Ecclesiæ confessione pugnantes in publicam disputationem vocare. Addit in ipsis thesibus proponendis desiderari modestiam, cùm Conciliij Tridentini decretum appelleret commentum. Tum explicata argumentatione, responsum modestè expectat. Obmutuit planè, qui responsurus sedebat: nec Pappus, in quem totus recidebat labor, sati bellè se explicauit. Hærebat, ac titubabat, nodi vim subterfugiebat: cùmque interim vrgeret Hayus; in abstergendo sudore gelido, qui repente hominem invaserat, totus occupabatur. Eò acris Hayus instare, ac premere, orationem ad auditores vertere, ipsos facere Iudices: ex ipsis querere, num Dominus Doctor Præses argumentum soluisset. Nec proprius quippam factum est, quām vt omnes pro peregrino iuene acclamarent. Tantum quidam Ministrorum, scilicet ne cum dignitate Præsidis doctrinæ quoque fides periclitaretur, cepit Hayum incessere, & obturbare dicentem. Omnia tamen iudicio, quæ causa, ac Diuinæ clementiæ bonitas fuit, victoria penes hospitem stetit. Atque is disputatione extrema, quod initio quoque significauerat, Catholicum se palam professus

127
Parisij Schola-
stici dignantur.

128 Maldonatus
Luteca Tolosam
secedit inde
Mussipontum.
Hugonotti per
Monachos
Mussipontanam
Academiam ve-
xant.

129 Dei viito in 1x.
dentes cadit.

130 Io. Hayus in
seculari habitu
de transubstan-
tiatione in Eu-
charistia Argen-
torati cum Hæ-
reticis disputat.

131 Evidet cum
Ministrorum
dedecore.

fessus : ac non propterea disputasse , quod fidei catholice dogmata vocaret in dubium ; sed ostenderet quam vanis , & infirmis nita nititur rationibus , qui noua sectantur . Adhortatur Auditores , ut diligenter secum ipsi perpendant quam de necessaria ageretur re . Nam si ego , inquit , non magna exatatis , nec multum in Theologis versatus studijs , nonnihil praestiti ; quid , rogo vos , facerent 133 Preceptores mei , aliquique Doctores , qui in studijs hisce confenuere ? Memen- Ad veram reli-
gionem capel-
tote maiores vestros hac regia ingressos via , qua christianus Orbis ingreditur , iendam hora-
omnesque fuisse catholicos . Nec nisi ante paucos annos deerrare hanc Vrbem tur-
ccepisse . Quibus dictis agit de more gratias , quod sibi modestè audientiam præ-
buerint , seque è scholis proripit . Non potuit latè in obscurè ea disputatio , &
fuere ex Catholicis pars leuitate quadam , alij zelo minus considerato , qui pro-
didero palam Scotorum illum iuuenem Iesuitam esse . Tum verò nec dolorem , nec
ignominiam ferre Pappus . Consulem adit . vixit se à Iesuita fatetur : sed non
inueniendum cum palma discedere . Omnes Academiæ Praefecti eodem die conne-
nunt , statuuntque rem Senatui exponendam . Senatus vetat Hayum discedere ,
nisi rursus congregari . Is intelligebat tantum strepium non illustranda veri-
tatis causa fieri , sed falsorum dogmatum resarcienda autoritatis . Inde multum
diuque tergiuersatus , tandem postulata ab Senatu per literas audientium mode-
stia , obsequirurum se fere respondet . Septimo Kalendas Augusti iterum veni-
tum est in certamen summo hominum concursu , & Prædicantium in primis ,
qui de sua religione planè actum putabant . Sed nihil actum est . Pappus , qui
spoponderat Senatui , si rursus vincetur , a quo animo passurum se Canoniciatu
Divi Thomæ quo fruebatur , spoliari ; per ambages varias , ac diuerticula abu-
sus est tempore , nec passus ad questionis arcem vñquam Hayum accedere . Ad
hæc Magistratus ipse pro libidine designabat ex Thesibus , quas impugnari pla-
ceret : præclarum tamen eo quoque die sapientiæ nomen catholicus disputatione reportauit . Nec potuit prohibere quin plurimi studiosorum ab disputatione di-
gressum non solum sine iniuria , verum etiam honorificè prosequerentur . Pro-
barunt Patres eius disputationis exitum magis , quam consilium . Non enim pla-
cebat iuuenem in medio hereticæ Cimicis solum , nec modò sine auxilio , sed
etiam propemodum sine testibus , stimulare Hereticos , ut contra Societatis fa-
mam fabulam quampiam progignerent . Nam quibus nihil pensi est religionis
dogmata adulterare ; quid scrupuli sit aduersus Catholicos , ac præsertim contra
Iesuitas comminisci , ac spargere fabulas ? Sed pro Dei clementia nihil nisi hono-
rificum de ea disputatione à quoquam vulgatum est . Ceterum Diabolus , & pro
communi omnium bonorum odio : eoque , quo propriè contra Societatem , iusto
bello iniquos eius conatus assidue coercentem ardet ; grauem per Hispaniæ pro-
vincias in eam excitavit infamiam . Sacerdotes , quos captos in Bætica , turpissi-
morumque sacrilegiorum damnatos sacri Quæstores Hispali meritâ pœnâ mul-
tarant , è Societate fuisse . Id cùm multi è populo celebrarent , religiosus vir
Alphonfus à Fonte vocabulo Lerenæ Estremaduræ Oppido indignos sermones
populi vbi primum extiterant , etiam pro suggestu fonebat . Eò cùm Iacobus à
Sancta Cruce venisset , vir è veteris Societatis , & virtutis antiquæ , gliseuentem
nauctus rumorem , obuiam eundum duxit : & reddendam populo veritatem , sua
familie dignitatem . Itaque Alphonsum propalam calumniantem propalam re . P. Iacobus à S.
futauit . Ea re magis homo irritatus , multas Bæticæ oras contra noui ordinis
homines declamando perugatus , inde transgressus in Lusitaniam contra Socie-
tatem , & Ludouicum Granensem , notissimum virtute , ac sapientia virum , Irritus Al-
Henrico Cardinali , & consilio Sacrae Inquisitionis libellos turpissimos obtulit , phonius libel-
ac protinus in Castellam suffugit : vbi alias eiusdem nota libellos sacro Magistra-
tui à se oblatos dicebat . Cardinalis calumnia cognitæ , reiisque indignitate com-
motus , vltro Emmanuele Auturium è suis vnum Secretarijs , cum literis , man-
datisque ad Philippum Regem , Apostolicum Nuncium , & Quæstorem Hispa-
næ misit , rogans ut inberent causam cognosci , iusteque decerni . Accitur ca-
lumniator : cùmque summa modestia , ac pœnitentia significatione ad palino-
137
Et iten pal-
manni honori-
cè reportat .
138
In Hispania
Societas infra-
mam patitur .
139
Alphonfus à
Fonte in con-
cionibus Socie-
tati detrahitur .
140
P. Iacobus à S.
Cruce in cum
inueniatur .
141
Irritus Al-
phonius libel-
los notam duc-
perga .
142
Caleminator
Apostolici Nú-
ej illa pame-

diam se paratum offerret; iussus est in custodiam haberi Hispali in Ordinis sui cœnobio, cui nomen est Porta cœli, & alia additæ pœnæ. Quanquam exemplum Cardinalis Henricus magis vulgari optasset, vt fuerat calumnia notior.

143 *Nostræ bonis exemplis calumniam abstergent.*

Verum aliquot è Socijs in eas maximè oras, vbi infamia feruerat missi; quamquam primò alienos offendirent populi animos; tamen brevè sanctitatis veræ exemplis, dictisque ac verbis apostolicis, veram notitiam hominum Societatis magno ipsorum bono cunctis præbuerent. Vallisoleti hoc anno latinitatis

144 *Vallisoleti A-*
cademia tradit-
tur Societati ad
quadriennium,
& postea con-
fimatur.

studia publica Academias suscepta sunt, Academicis vltro deferentibus in quadriennium. Ineunte Nouembri initium docendi factum est, vario carminum ornatu exposito: & Pater Ioannes Bonifacius præclara oratione prolusus. Auditores numerati initio quadringenti, nec longo post tempore geminatus est numerus: exactoque quadriennio in perpetuum ea cura suscepta. Hunc in modum Vallisoletanum Sancti Ambrosij Collegium, in quo antè grauiora tractabantur, modò omnibus literarum studijs absolutum est. Collegium Complutense firmamentum rei domesticæ accepit, & Mariæ Mendozæ fundatricis honos collatus. Madriti duo integratissimæ nomen excellens reliquere, Ioannes Ruitius, & Bartholomæus Isla. Ioannes ex oppido Cascante Tarrasonensis Episcopatus quinto Idus Ianuarij altero & trigesimo ætatis anno, octauo ab initia Societate peregrinationem mortalitatis confecit: quem ipsem Isla, generali eius confessione excepta, prædicauit planè in baptismali innocentia nunquam letali contumaciam macula obiisse. Id & morientis testari hilaritas potuit: nam post diuina suscepta præsidia, cùm Imaginem Diuinæ Matris Filium sustinentis in manus accepisset, nunc Virginem, nunc Infantem amplectens, & osculans, rectæ scilicet conscientia bono fruens, quasi ludibundus, ac gestiens, animam exhalauit.

145 *Maria Mendo-*
za fundatrix
Collegij Com-
plutensis.

146 *Io. Ruiti mors,*
& laudes.

147 *Innocencia ba-*
suscepta præsidia,
cum Imaginem Diuinæ Matris Filium sustinentis in manus
accepisset, nunc Virginem, nunc Infantem amplectens, & osculans, rectæ sci-
licer conscientia bono fruens, quasi ludibundus, ac gestiens, animam exhalauit.

148 *In edocendi*
munere seduli-
tas.

149 *Ad imperan-*
dam pacem
submissio.

150 *Exacta legum obseruantia.*

151 *Bartholomæxi*
Isla mors,
& virtutes.

152 *Ad religionem*
vocatio.

153 *Ante ingressum*
vita reforma-
tio.

Narrant ad exemplum obedientiæ, cùm Murcia Madritum tendenti unus veterum discipulorum munusculum obtulisset, viribus in via reficiendis, nec poruisset vello pacto reijcere; intactum deportasse ad Collegium, ac Ministro tradidisse: cum diceret se illud moderatorum iniussu recepisse necessitate adactum: tamen nullam necessitatem fuisse, cur iniussu contingere: facinus non tam re magnum, quād ad hominis de se vistoriam estimandum. Decem post mensibus Ioannem Isla secutus est pari alacritate, clariore fama virtutis. Is Osorni anno millesimo quingentesimo trigesimo, honestis ortus natalibus, initio paulò alienor ab Societate vixit, quodd in Silicæ Cardinalis aula educatus patroni sensum imbibiterat. Eo mortuo, cùm Complutum studiorum causa petiisset, in Collegium maius receptor, paulatim ad studia pietatis animum magis ac magis adiecit, religiosa vita consilium coquens: quod postea narrare solebat, primum sibi ex ingenti ortu periculo, quodd Toleti adolescentis euaserat. Nam cùm suum cubiculum Campaniarum turri subiectum amico hospiti cessisset; forte euénit, vt dum ad matutinas preces editur signum, malleus ingentis campanæ delapsus, id conclave, lectumque contereret, hospite quoque saluo, quodd sub vesperam domo egressum, alijs ad se amici pertraxerant. Hinc Bartholomæus diuinam erga se, & hospitem prouidentiam venerans: & quād multis propositum casibus genus humanum sit, reputans; cogitationem suscepit vita ita instituendæ, vt si non tutus ab morte, certè securus ageret. Tum verò planè in virum mutatus est alterum cùm Sacerdos effectus primam Deo Hostiam obtulit. Inde sibi seueram circundare custodiā,

diam, plurimū versari cum Deo, è Sacerdotij fructibus vix necessaria assumere, 154
 cetera in pauperes erogare, præserum occultos, ad quos studiosè conquistos In pauperes
 ipse vltro stipendio deferebat. Festis diebus exibat in pagos ad rudes instituen- liberalitas.
 dos, & alia id genus Sacerdotis Christiani exequebatur officia. Quin etiam cùm 155
 animaduertisset in Sancti Ildefonsi gde aliquid desiderari ad sacrificiorum com- Zelus anima-
 moditatem, ac decus; menstruā mercede puerorum lectam manū de suo con- rum.
 duxit, qui sacrificantibus ministrarent: atque ipsem cum suis adstabat famulis, Studium cultus
 Sacerdotes dum sacrī vestibus adornantur iuvans, nec ante recedens, quām Templorum.
 sacrī omnibus finis esset impositus. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo
 tertio in Societatem adscitus, vt capax attulerat pectus; ita continuo cœpit do- 157
 norum cælestium torrentem plenum excipere; neque ullum faciebat finem di- In Societatem
 uinā erga se indulgentiæ prædicandę. Quoq[ue] dulcius diuina fruebatur con- ingressus,
 suetudine; hoc ad eam se intentius preparabat: multū rogans viros peritos, vt 158
 se docerent rite coram Deo, cumq[ue] Deo versari. Quantum licebat plurimū Orationis desi-
 perseuerabat genibus flexis ante diuinissimum Sacramentum idque cùm primū derium.
 lectulo surrexerat quotidie inuisebat, eum morem hoc exorsus initio: Instan- 159
 tibus sacris Aduentus solemnijs consensu Rectoris domesticum coquum Eucharistiam
 cem, piumq[ue] fratrem rogauit, vt quippam sibi pro arbitrio iniungeret, quo se viliandi vius,
 ad Christi Domini Natale congrē præpararet. Ac frater: quotidie manē, in-
 quirit, ad surgendi signum properè expeditus ad templum, Dominum saluta,
 nolque illi commenda. Quod alacriter Isla, cumq[ue] fruēt eo tempore exequu- 160
 tis; quoad vixit, nunquam in posterum prætermisit. Præcipua etiam religione Erga vulnus la-
 afficiebatur erga sacrum vulnus lateris Christi: ad eamq[ue] religionem quotquot teris Christi
 poterat illiciebat. Sanctissimæ cœli Reginæ, Beatorumq[ue] omnium obseruan- pictas.
 tissimus, Sanctum etiam Ignatium Societatis parentem summo colebat studio: Erga B. Virgi- 161
 nem, alioque Santos.
 ad eum magnā fiduciā in quoq[ue] viu confugiens, præsens patrecinum semper se
 expertum contestans. Habet in cubiculo Sancti Patris effigiem, & ante eam
 perdiu nixus genibus persistebat. Quanquam id perpetuum erat Isla, vt quācun- 162
 que conuenires horā, flexis genibus inuenires. Obedientię studio anno millesi- Erga S. Ignat.
 mo quingentesimo sexagesimo secundo, cum Collegio Madritano præesse iussus
 est, vehementer institit, vt præficeretur sibi Superintendens: præfectoq[ue] Con- stu.
 falso Esquielio, qui paucis mensibus munus id tenuit; ferunt Islam ita in eo
 Christi Domini personam agnouisse; vt etiam suum Christum appellaret: nec 163
 diu præesse substinuit auditate cunctis in rebus parendi. Nam & fratribus, qui diu etiam er-
 dabantur comites, parebat cœco quodam obsequio: adeo vt cùm aliquando ga laicos.
 concionantem comes per errorem admonuisset exactam horam, cùm tantum
 dimidiata effluxisset, idque ipse nosset; statim perorārit, ne parendi proposi-
 tum violaret. Ianitorem nolebat nomina sibi eorum edere, à quibus conueni- 164
 retur, sed tantum pro potestate significare, adi Pater ad iannam, vel in tem- Erga S. Ignat.
 plum, est qui te operiatur. Vixque ianitor hæc protulerat; cùm Bartholo- Corporis affil.
 mæns ibat. Eademque curā caritatis perfunditus opere, recta in cubiculum Etatō.
 recedebat. Iam corpori afflito genere omni asperitatis quicquid valerudo,
 atque obedientia permitteret, seuerè tribuebat: tantum aberat, vt posset quic- 165
 quam ex communi disciplina secum laxius pati. Adduci nunquam poruit, quam- Externa refu.
 uis persona graues instarent, vt conuiua aliena adiret, rogatis enixè Moderatoribus, ne hanc sibi necessitatem imponerent. At Carcerem, at Nosocomium, git conuiua.
 & quosuis calamitosos sine villa satietate adibat: quāque auctoritate apud opulen-
 tos valebat; in leuandis calamitosorum necessitatibus duntaxat vtebatur. Et 166
 quanquam indefessus, ardens, spirans vbique pietatem mortales omnes cuperet Calamitosos
 ad cælum erigere; tamen peculiari amore mendicos, & ulcerosos complecteba- iuua.
 tur, subleuabat, expiabat: quod vel gemitus miserorum, & lacrimæ, tanquam
 in parentis funere dolenter missæ, monstrarunt. Custodiā sensibus eam adhi-
 buit; vt quamuis statim ab tyrocinio Madritum accitus tredecim ferè annos in 167
 audiendis nobilium ex Aula seminarum, aliarumq[ue] confessionibus posuisset; ut alpeius.
 nullam de facie nosset: quod ipsem Moderatori aliquando aperuit: & facile
 credi-

118

168
Asperitatem
cum conjugate
conuxit.

169
Moitem con-
trahit exercen-
do caritatem.

170
Placidissime
moritur.

171
Funus ab ex-
teris hominibus
tumatur.

172
P. Francisci
Gomij Cordubæ
Rectoris motis
& laudes.

173
Magistri Io.
Mantii de co-
exhumatio.

174
Pontificium di-
ploma acriter
tetur.

175
Episcopus alio
qui repugnat
eius adhaeret
sententia.

crediderunt omnes, qui virum nōrānt. Nec tamen ea seueritas prudenti comi-
tatis temperamento incommodabat. Hoc studio, per virtutis perfectę curricu-
lum, ad cælestis patriæ metam contendens, nec ferè ahud in collocutionibus
tractans, quām de vita beata, dēque modo Deo quamperfectissimè seruendi:
quāmque fortunata illa est hora, quā fidelis seruus audiret, Intra in gaudium
Dominii tui; supremum morbum in caritatis occasione contraxit. Nam cū ad
Pardum vicinam Madritu Regum Hispanorum amēnitatem Marchioni Barlan-
gæ, qua cubicularia maxima erat Reginæ Annæ, morienti adfuisse; febri sta-
tum correptus est: & reportatus Madritum, intellexit sibi quoque adesse supre-
num diem, ac fortunatum, qualem profectō habuit. Nam cū Sacramentis ri-
te suscepit, commendatitias preces ordientes Patres iussisset tantisper absistere;
ac posteaquam aliquandiu grates Deo de acceptis beneficijs magno ardore ege-
rat, renocasset, iam tempus esse ordiendi preces affirmans; inter eas ab mortali
ad verē vitalem vitam placidissimè transiit Nonis Octobris. Cuius funus non
inops tantum, sicut prædicti turba, sed Aulici in primis, regijque Consiliarij
multo fletu, prædicandisque viri virturibus, & osculandis manibus honestarunt;
Parem sanctitatis famam reliquit Cordubæ Pater Franciscus Gomius Collegij Re-
ctor die Sancto Thomæ Apostolo sacro: ita fratres ante complexus, ac singulis
benē precatus. ac si in suburbanum concederet. Cuius ad exequias vltro Epis-
copus, Sacri Quæstiores, nobilitas cuncta confluxit. Ita accipio virorum
grauium, qui nouere, sententia: quamvis aliquā separatim laude cuiquam ce-
deret; complexione simul omnium haud facile habuisse superiorem. Quippe
cū procérum corpus, placidum os, ac plenum dignitate esset sortitus: vt vel
ipsa oris specie, oculorum, & vultus habitu, ac decore actionum, non solum
ad venerationem sui intuentes, sed etiam ad modestiam alliceret. In eo homine
eminentissima subtilioris Theologia scientia, sacrarum literarum recondita co-
gnitio, facundia abundans, visque populorum animos pertractandi peracris, ad
hæc submissio animi, siue contemptus, simplicitas, prudentia, obedientia,
indulgentia in alios, seueritas erga se, ardor iuuandi proximos, familiaritas,
coniunctioque cum Deo, ac ceteræ virtutes, singula ad summum exaggeratae,
pulcherrimo inter se choro implicitæ, tanquam de principatu certabant. In
Oppido Frexenali natus, & in disciplina Magistri Auilæ virtutem edotus; eo
auctore, primò Cordubæ humanam, diuinamque sapientiam docuit: dein So-
ciетati nomen dedit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo nono, suz
æatis annum quintum & trigesimum numerans. Ac prorinus cum vita noue
statu, nouo ad perfectissima decora sumpto conatu, propè reliquum vite in
Theologica sella peregit: eâ sapientis opinione; vt Ioannes Mantius è sacro Do-
minicanorum Ordine celeberrimus Complutensis Academia Professor, si quan-
do consulebatur è Boetica, miraretur quempiam desiderari, vbi adesset Gomius.
Christophorus de Royas, & Sandovalius ea tempestate Cordubensis Epis-
copus, ad Concilium prouinciale, quod Toleti anno millesimo quingentesimo
sexagesimoquinto celebratum est, pro Theologo, & Consilio suo ipsum du-
xit. Ipse paulo post editum à Pio Quinto Diploma de Taurorum spectaculis,
auctoritatemque Pontificiam Cordubæ sustinuit. Nam cū pro varijs motibus,
ac sententijs, quibus illud Diploma acceptum in Hispania est, Cordubensis
etiam Antistes inelinaret, vt flagitanti iuuentuti editionem spectaculi permitte-
ret; Gomius redomi cum doctissimis consultatâ, eorum sententias manu cuius-
que subscriptas, dat operam, vt reliqua Religiosorum familiae confirmet: tum
conuenit Præsulem, ac sermonem modestè exorsus, tanquam consilium petiti-
rus in re tam graui, atque ancipiti, rationes in utramque partem proponit, ita
argumenta pro obedientia explicans, intendensque, & obstantia euertens, ad
ultimo etiam sapientum sententias in medium proferens: vt Episcopus iterum
rogatus explicare, vt controversia vellet, ac pronunciare quid hac in re po-
pulo sequendum tutò esset; ingenuè responderit, certa sibi evidentiaque videri,
quæ ille diceret. Tum Gomius: gaudeo, inquit, ex ore accepisse tuo hanc senten-
tiam,

tiam, vt eam audaciæ contra Ecclesiasticas leges tendentium opponam. Atque Episcopus statim delectos Ciuium aduocat: narrat sibi non ante Pontificij iussi perceptam vim: iam cùm planè perceperit; velle omnino obseruari, & censuras ipse quoque intendit. Ita Episcopalis personæ dignitas, Pontificia voluntatis auctoritas, pax publica, & christiana modestia conferuata est. Eximiam caritatem erga proximos maximè exprompsit, cùm in fame, ac pestilentia, per quam Gallici post Maurorum defectionem ad Granatæ Regnum traducti, extra urbis mœnia passim moriebantur. Eius enim operâ institutum Noloconium est, multi in domos priuatorum recepti: & quod resert plurimum, auxilium allatum est periclitantibus animis. Iplemet inter ceteros ex Aethiopum genere calamitoso homini adeo fordinis graueolenti, vt nemo sustineret conspectum; suis manibus abluit totum corpus, curauitque industria, & orationibus malam valetudinem. Vni etiam fratum Ioanni Hieronymo nomine, cùm iam phthysi contabesceret, dum philosophia curriculum explicaret; dicitur vel reddidisse, vel prædixisse diuinitus valetudinem. Nam cùm aliquando in eum morbo, & curis confectum incidisset; bono, inquit, esto animo, curriculum pro voluntate tuum absolves. Certè is, qui iam proximè aberat à morte, & illud philosophia pensum absoluit, ac dein theologiam docuit, postremò Concionatoris laboribus suffecit. Inter hæc rebus per Hispaniæ Prouincias, & maximè per Lusitaniam vno tenore fluentibus, eoque etiam silentio prætereundis, quod huius anni, & consequentium literæ magnam partem intercidere; Valignanus in India borealem tractum inuisens, Collegio Bazainio ceteras circa sedes Damanensem, Tanaensem, ac Bandorensem subiecit: itemque duas hoc anno additas Sancti Thomæ, & Sanctissimæ Trinitatis. Compertoque post intermissionem à Patribus curam Neophytorum iam paulatim illos ad Ethnicismum redire, ac vel ipsum baptismum contempnere; cum Archiepiscopo conuénit, vt Nostrî hic quoque, vt Curionum auxiliarij, illam procurationem reciperent, sic vt omnibus præceptis Ecclesiæ, Sacraenta apud ipsos suscipiendo, Christiani satisfacerent. Tanaa, Bandora, Trinitas in Insula Salsetta continentur. Duæ enim Salsetæ sunt continentes prope Goam, & Insula prope Bazainum circiter viginti leucarum circuitu admodum fertilis. In hac Insula ad vetustam sedem Tanaensem nuper Bandorensis accessit per occasionem fundum procurandi Goani Collegij ad animos agricolarum excolendos instituta. In sede Trinitatis, quem Pagum Patres olim ex conuersis ad fidem Ethnicis condiderant puerorum quoque educationem, & agriculturam restituit. Agricultura erat hæc. Pueri orbi parentibus, aliquique ex indigenis, qui in contubernio educabantur, solebant olim quotidie cultura post scholam catechisticam in agrum educi orizæ excolenda. Quod facile erat pueris, cùm ibi orizæ sic seminaria instituantur, ac singula deinde germina manus disponantur per agros: vt alibi cæpæ, aut brassicæ. Eius laboris prouentu non ipsi modò alebantur in præsens; sed etiam seponebatur pecunia, vnde visitarent adulti. Itaque confiderans Valignanus exiguo vnius Fratrum labore posse in omne vitæ tempus inopi genti, & animi, & corporis quæri subfida; neurit quam fugiendum eum laborem duxit. Sancti Thomæ sedes prope Bazainum absquileua est. Damani, ad idoneam Indorum institutionem, dedit operam, vt pluia edificaretur. proprium illis Templum ædificaretur extra oppidum. His rebus compositis Goam in aduentum nauium opportunè reuertit incendio ingenti sedando. Naues quatuor è Lusitania appulerant: supra mille & quingentos in itinere morbo absumptis, non sine damno etiam Societatis. Nam simul obiere viri lectissimi, ac nominatim leeti, vt possent alijs præesse, Rodericus Suarius, qui amplius mensem in Proregis naui febri æstuans nunquam intermisit solari ægros, & ex-rum obsequio piare: tum Marcus Pelatius, & Christophorus Soerus, & ipsi non tam vi mali, mortui per Lusitaniæ laboriosa, & irrequieta caritate afflitti. Antonius verò Nigrus ita extenuatus Goam attigit; vt non multò post decesserit. Huius caritas planè in stuporem egerat Vectores, cùm vilissimis mancipijs, etiam Mauris, magna humili- tate, ac summis laboribus vilissima ministeria exhiberet. His ergo quatuor egre-

176
Caritatem erga
fanici, & petie
vexatos exercit

177
Sordidum Ac-
thiopem suis
manibus lauat.

178
Phthysi labo-
ranti valetudi-
nem prædicti.

179
P. Valignani in
India Boreali
Tanaensem, ac
Bandorensem
subiecit: itemque
duas hoc anno
additas Sancti

180
Puerorum agri-
cola vnde cultura.

181
Damani Tem-
plo quædam
fugientem eum
laborem duxit.

182
Goam reddit.

183
Nostri in ægros
mortui per Lu-
sitanas naues.

184
Antonii Nigri
eximia caritas.

120

gjjs Sacerdotibus ea nauigatione amissis, duo superfuere Laurentius Pignerius, ac Iosephus Forlanius, cum Alphonso Lucerna nondum Sacerdote. Nam tres præterea Sacerdotes, qui pariter è Lusitania soluerant, Laurentius Mexia, Matthæus Lopius, Iacobus Pintus, & Amator Acosta laicus, Mozambico Indiam præteruecti rectâ Malacam pertendere. Goam verò ingenti agrotantium numero aduecto, postquam ijs prisca sedilitate ad morbum excutendum Goani Socij præstò fuerant; etiam emendarunt per vrbem stipem, vnde inopiam, ac præfertim nuditatem leuarent. Ceterum Roderico quoque Laurentio de Tauera in eo itinere mortuo, qui Prorex mittebatur, Goæ controuersia periculosa extitit. Num regiæ literæ aperienda essent, in quibus dicebatur successor. Quippe literarum fasciculus ab Rege venerat ad Archiepiscopum inscriptus; in quo fasciculo haud dubie intelligebatur inclusas literas de more plures, cum inscriptione ac nota, quo queque loco aperienda essent, ad supremum Indiae Magistratum sufficiendum, si mors palam declaratos rapuisset. Archiepiscopus quoque iam erat mortuus cùm delatus fasciculus est: tamen eo resignato, nihil præter successionum codicillos repertum est. Post Antonium Noroniam Proregem Gubernatoris nomine administratio penes Antonium Monim Barrattum erat, non admodum Vulgo, aut Nobilitati probatum. Is verò pernegasbat codicillum aperiendum, vnde intelligeretur, quem Rex Roderico Laurentio primum sufficeret, ac proslus neminem posse irre substitui. Primum, quod in literis regijs ad Archiepiscopum missis nihil erat adscriptum, cui nam (Archiepiscopo sublatu) reddendæ essent literæ: deinde quia Rodericus Prorex obierat non modò antequam administrationem capesseret, sed etiam antequam iurisdictionis sue fines intraret. Denique sibi id tantum à Sebastiano scriptum, ut Prouinciam Roderico traderet, nullo præterea nominato. Contrà Ciuitas, plurimique Nobilium, ac Plebis, partim odio præsentium, partim spe commodi plurimi, ut fit rerum nouarum studio, rescrandas omnino contendebant: & apparere voluntatem Regis eam esse, vt postquam vel Rodericus Laurentius, vel ex literæ in Indiam peruenirent, Barrettu administratiouem non obtineret.

186

Valignanus politicus se rebus immiscere refugit.

Valignanus tum sua sponte, tum Euerardi mandatis, cùm Roma abiit, animum prorsus obfirmarat, ne se ciuili administrationi vlo modo immisceret. Itaque statim vt contentionum vidit initia, in Cioranum Insulam secedit, monitis Patribus, quos ad consilia adhibebat, vt se apud Prætorem, ac Proceres, si fortè ab ijs requireretur, excusarent. Die postero literæ in Cioranum à Prætore defruntur, Dei, & Sebastiani Regis nomine obtestante, vt statim repeatat Goam: Ciuitatem in armis esse: omnia plena perturbatione, & tumultu: nec restare nisi ab ipso remedium. Idem multi Viri principes scribunt, & multi ad ipsum conueniunt imminentem calamitatrem ostendentes. Excusare se Pater, ac docere quid sua professionis sit: testari, quamuis Goam iret, nullo pacto se decidendæ causa interfuturum. Sed postridie à Prætore literæ ita graues, & insuper tot ab ipsis Nobilibus, atque etiam Collegij Patribus obtestationes perlata: vt visum sit nullo modo committendum, si quid, quod aperè impendebat, calamitatis eueniret, vt videtur saluti publica tanto in discrimine defuisse. Goam igitur reuersus, consulit Patres quid agendum sit. Omnes summo consensu nequam tergiuersandum censem. Quod ceterarum Religionum Præsidies detrectabant in consilio interesse, nisi ipse quoque accederet: ac Ciuitas ita erat distracta, ac perturbata: vt necessitas, & caritas cogeret remedijs viam tentare: cùm præfertim omnium ordinum mortales ipsum ad consilium vocarent. Ergo cùm rursus Prætoris animum frustra fatigasset, coactus est consultationibus interesse, & sententiam dicere: quod item Religiōsi alij se tacituros, eo tacente, proficentur. Ergo statuitur, vt viginti quinque Viri deligantur, ex quibus duodenī partim iurisperiti, partim theologi sint: duodenī nobiles, vñusqne præterea ex Clero. In qua electione nullo pacto perPELLi Pater potuit, vt suffragium ferret: publicè iureurando testatus, se nec stirpem, nec studia, & facultatem personarum nosse. Euicit igitur hæc constantia ne eligeret: sed quominus in duodenis sapien-

187

Procerum iussu, & Patrium horatu Goam reuertitur.

188

Consulores ligere renuit.

189

Constituta

restituta

sapientibus eligeretur prohibere non potuit. Nam ex tribus & triginta, qui consilio interfuerent, cuncti ad eum, uno excepto, detulere suffragium. Tum virginem Valignano tribuere: neque ipse inficiatur: profitetur potius, nihil ab se ad eam diem, quod in maiorem cederet utilitatem publicam, & Dei gloriam getum. Nam haud dubie arma ciuilia, quæ barbaris voluptas, & occasio essent prohibita. Et quanquam non nemo alium cupiisset exitum; tamen vulgo utrumque parti satis est factum. Hæc fusiū retulerim, ut intelligant, qui tantopere virtutio Societati vertunt publicarum causarum tractationem; quād sèpè incidente graues casus, in quibus cessare nefas sit: atque etiam Principes, ac Ciuitates recognoscant ab se ipsis religiosos Viros ad ea negotia adigi, quæ deinde criminentur. Ceterum in ijs ultimis terrarum recessibus ad tuendos Neophytes omnibus externorum, Ethnicorumque obnoxios iniurijs, & beneficijs etiam pelliciendos infideles, necesse erat aliquam ciuilium causarum speciem tractare. Quod officium, quia totum christianæ rei statum, progressumque continebat; quod accusatus heret, cùm adhuc Goani Collegij Rectores, ac Franciscus Rodericus omnium studiorissimè, accriméque tractassent: certo homini nulla alia procuratione occupato, Visitator committendum ratus, Patri Georgio Castrio delegauit. Pater Christianorum is Procurator vocatus est. Totius quoque Prouinciae Procuratorem à Goani Collegij Procuratore secretum instituit Dominicum Syluum, ut diuīla onera melius ferrentur, & fructuosius. Ad hunc non solum Collegiorum Prouincia, ac domiciliorum causæ apud Goanos Magistratus tractandæ pertinebant; sed etiam vienfilia, & commeatum maturè comparare, atque, vti opus fore, transmittere etiam in Malucum, & in Iaponiam. Porro ad Religionem amplificandam summè necessariam dicens linguarum popularium notitiam; huc maximè incubuit Pater Visitator, vt plurimi eas ediscerent. Itaque Socios octo Punicali in ora Piscaria constituit, qui linguae Malabriæ operam darent. Totidem Margani in Salsetti iam antè locati ita in Canarinæ studiūm incubuerunt; vt sex spatio mensium conscriberent, haberentque orationem in eo idiomate. Profectum inuit cura ab omni alia studiorum meditatione aliquanto tempore in eam vnam exercitationem collata: atque vbi primum aliquam lingue notitiam adepti sunt; quotidie certo tempore cum indigenis colloqueruntur. Qua diligentia, itemque arctè obseruantes in domesticis quoque sermonibus ne nisi communi regionis lingua loquerentur (adiuuante ante omnia sanctos conatus Deo) breui auditu sunt in templo Canarinæ verba facientes, latissimis, & summas grates agentibus Christianis, quod ipsorum causa tantum laboris suscepissent, non adiutos modò se, sed & cohonestatos interpretantes. Poëta quin etiam è gente, cùm id beneficium Canarinis versibus celebrasset; publicè cocini ij versus non à Christianis solum, sed ab Ethnicis quoque cœpere. In Colonia Sancti Thomæ constituta est, quam promiserat Visitator, primarum literarum schola, & absoluta ædes sacra in usum cœpta Neophytorum: natali que Deipara, cuius titulo insignita est, primum Diuino sacrificio ceremoniâ celeberrimâ, & populi frequentiâ maximâ consecrata. Oram Indiae meridianam Prouinciali Roderico Vincentio inuisenti usque eò Christiani, & Patres Piscariæ probati sunt; vt scriberet, videri sibi in alteris primam Ecclesiæ, in alteris primam Societatem videre. Vni Patrum Trauancorienium non solum recta facere, sed etiam pati iniqua propter iustitiam contigit. Nam cùm Ethnici delubrum adficarent è regione Christiani templi, & prohibere opus Pater conaretur; illi Regulum sic incitarunt, vt repente homo acerbis, praterquam Ethnicus, multis stipatis armatis, post indignissimas contumelias, primum interpretem, deinceps Pater valde etiam ipsum Patrem immaniter contuderit verberibus. Quæ Dei famulus, cùm pulat. Ille tractus in ditione Ethnicorum sit, iam pridem assuetus talia expectare, sic pertulit; vt iterum Fani adiicio disturbato nequaquam fuerit impium opus eo. Et Galpar Pais perfici loco. Gemina his ab latronibus pertulit Galpar Pais. Dum materiam ex à pædonibus.

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

Q

arbo-

189
In duodecim
Consultoribus
ipse eligitur.
190
Consulorum
decetum P. Va-
lignano tribui-
tur.

Religious co-
guntur aliquan-
do politici re-
bus immiseri.

191
P. Georgio Ca-
strio Neophy-
torum cura
mandatur.

192
P. Dominicus
Sylvius Prouin-
cia Goane pro-
curator insti-
tuitur.

193
P. Valignanus
linguas nostras
addiscere iuber-
et. Lingua exerci-
tationes.

194
In Colonia
Sancti Thomæ
literarum schola
instituta.

195
In Otis Indiæ
Meridianæ pri-
ma Ecclesia, &
Societas viget.

196
A Trauancor-
iensis Regulo
vulnus Pater va-

197
Et Galpar Pais

198
ex à pædonibus.

199

122

200
Angelina ar-
bor Cocini
nunquam senes-
cens.

201
Martinus O-
choia Architec-
tus, & Scul-
ptor Cocini
mortuus.

202
Marcellus Va-
leus, & Nico-
laus Nunnus
Goæ occum-
bunt.

203
Balthasar Lop-
pius ex Iapo-
nia Goam venit.

204
In Iaponiam
cum tredecim
Socijs, & Pe-
tro Raimone à
Valignano re-
mititur.

205
Malacæ Colle-
giū instituitur.

206
Malacæ diuini-
tus ab hoste
Acco fœtuata.

207
Episcopus Car-
nerius in Soci-
etatem admitti-
uitat.

208
Cantonenses
Mandarinii ba-
puzatum Bon-
ziūm à Lufita-
nis reperrunt.

209
Bonzi neophy-
ti ad fidem fa-
tendam ardor.

arbore, quam Angelinam vocant nunquam consenserent in Cocinensisibus sylvis conquerit, ex qua fores hodie Farnesiana Basilica Romæ spectantur, Prædonibus irruentibus, vna cum comitibus, planè relictus est nudus. Quod facinus adeo ipsi Ethnicis indignum visum est; vt unus inter eos princeps statim omnes curauerit vestiendos, & pauerit liberaliter: & Christiani Palurentes, qui Gasparem suis cariorem oculis habebant, armati concurrere ad Pagum, in quem latrones secesserant: nec ab vi minitanda destitere, donec (vniuersa prædâ restituta) Præfetus Pagi etiam puniturum se noxios fidem daret. Cocini frater Martinus Ochoia Hispanus obiit, multæ vir virtutis: sed eo præcipue memorandus, quod architectus, ac sculptor eximus in ea peritorum artificum solitudine vniuersæ Provinciæ ad humanas necessitates, & diuinum cultum plurimo usui fuerat. Duo egregij Sacerdotes obiere Goæ, Marcellus Vasæus, qui post multas Europæ Provincias religionis causa peragratas, cum Visitatore in Indiam venerat: & Nicolaus Nunnus unum & triginta annos in Societate Domino simulatus, eorumque in Moluchis sex & viginti in laboribus maximis, & ærumnis, earum gentium linguas callens optimè, gnauus, ac fidelis operarius, & plurimorum filiorum Christo & Cœlo parens. Nam uno interdum mense infantes intra bimatum ad nongentos baptizavit: ex quibus alijsque reliquo anni tempore consignatis amplius ducenti anno interhallo sæpe erupti in cælum sine dubio emigrarunt. Exhilarauit Goanos Patres Balthasar Lopij ex Iaponia aduentus, non solum ob paratam in ijs regnis messis vertatem, quam narravit; sed quia præter spem aduenit. Nam cum moesti omnes essent Patres, quod nullas eo anno accepissent literas ex India ultra Gangem: quod naues serius inde Cocinum appulsa, ibidem hiemare cogebantur; Balthasar, id prævidens, cum è regione Ceilani insulæ peruenit, descendit in littus, sexque & viginti dierum terretri itinere, non sine graui periculo, per Maurorum, & Ethnicorum terras Goam perrexit. Adeo sedula, & audens est caritas. Visitator cognitis Iaponiæ incrementis, & prouentus spe, tredecim Lopio Socijs traditis, eorumque adolescentioribus quinque Seminario Iaponicæ lingua inchoando, etiam Petrum Raimonem misit, vt tyrocinium informaret. Malacæ quatuor accessu, quos supra nominaui, cum iam Socij nouem, quorum sex Sacerdotes numerarentur: & Rex, quamvis assignati reditus eius voluntati non responderent, ita cuperet, quæ adhuc statio fuerat; Collegium censeri cœpta. Idque post Goanum, Cocinense, Bozainum, Marganense, quintum prouincia Indicæ Collegium fuit. Ipsa porrò Malaca propè diuinitus videtur hoc anno per hostem fœtuata. Nam cum Accen, qui eam obsidebant ab Zamorino parari Goæ classem ad subueniendum admoniti, statim recesserint, paulo post ita miserè temestate iactata, ita afflcta peruenit classis; vt si hostis perficiasset, ipsa pariter, atque vrbs ultimum in discrimen ventura fuerit. In Insula Macao Episcopus Carnarius, qui vehementer instabat, vt licet sibi insulis Episcopalibus positis vitam sub obedientia Societatis finire, insigne boni Pastoris documentum ostendit. Sian Bonzio adolescenti Macai baptizato, Cantonenses Mandarinii irati, detentis Lusitanorum nauibus, cogunt eos polliceri se Bonzium dedituros. Hi cum promisissent, & virum e suis nobilem vadem reliquissent, Macauum peruercti Neophytum ex Præfecto Macaensi flagitant, quem Patres Episcopo tradunt, vt ipse videret, quid facto opus foret. Episcopus, Lusitanis, ac Præfecto instantibus, negavit fas sibi esse hominem dedere in manifestum animæ exitium. Dum hinc, atque hinc aeriter certatur studijs, infert se Neophytus medium, ne damnum Christiani mercatores aliquod ingens facerent, vltro ad Mandarinos perrectorum se ait, Deoque iuuante, vitam citius, quam religionem Christi amissurum. Episcopus animaduertens rectam iuuenis mentem, & anceps alioqui negotium; nullo sua ætatis, & valetudinis attrita respectu, statuit cum iuene Cantoniam proficisci, ac sistere se Mandarinis, quamvis superbissimos nosset. Profecti, & fide publica ad Mandarinos admissi, in ipso ingressu satellites quidam Mauri manus in Neophytum injiciunt, non sine periculo Episcopi, qui se pari-

pariter offérens, nullo modo à se volebat amittere. Statim tyrunculo Christi
quatuor & viginti verbera infliguntur. Adhibent hunc in vsum arundines igne
toltas, adeo graues, vt sena modò verbera, si tortores volunt, hominem con-
ciant. Bonus confessor assiduè inuocabat IE S V nomen, rosarij cruce ad os
admita, nec quicquam ex eius ore expissum est aliud, quām se Christianum es-
se: eamque legem suscepisse, quod vnicam existimaret viam in cælum. Post ver-
bera traditur in carcerem. Episcopus nullo modo in faucibus luporum oniculam
volens relinquere, ita adnisi est; vt ad Aitanum, qui præst iurisdictioni exter-
norum, & rebus maritimis, caufa deferretur: idemque, cūm dicenda foret cat-
sa, interfuit animum iuueni facturus. Denique ita amicorum, quos Lusitani
adhibuere, deprecatione, pecuniâque, efficaci vbiique machina, laboratum est;
vt iuuenis octoginta plagi, sed arundine tenuiore multatus, Cantoniaque inter-
dictus, Episcopo redderetur: qui protinus ambo leti, cum præclaro alter caritatis,
alter constantia triumpho, non inglorij apnd Deum & homines, Macauum reuecti.
In Molucis magnam Lusitana res cladem, Christiana non minorem accepit. Arx
Ternatina, quam Babu Mahometanus Rex, ob interfictum ab Lusitano homine
suum parentem, annum iam septimum obsidebat, auxilio ex India partim lentiùs
missio, partim tempestate intercluso, hosti tradita est: facta potestate, arque
etiam nauigis suppeditatis, quibus Lusitani quod placitum esset abirent. In ea
obsidione perseverarunt constanter Socij terni, aut quaterni, non solum Sacer-
dotum, ac religiosorum fungentes muneribus, consolando, & confirmingo ora-
tione, ac diuinis mysterijs milites, curando ægrotos, pacem & concensionem
fouendo; sed etiam propugnatorum, ac militum. Necesse enim erat, cūm ar-
tissimè premerentur in summa paucitate bellatorum, ipsos quoque nocturnas
excubias agere, & stacione tueri armatos. Quin etiam è commeatu, quem Goa-
ni Patres industria, & caritate constantissima vijs omnibus ad eos summittebant;
sapè non tenuiores modò obſſessorum, sed ipsum quoque Prefectum aluerunt:
vt haud dubiè eorum virtute, ac pietate Patrum, ceteraque ope, praesertim
Marci Prancudi, qui Socijs præterat, obsidionem tamdiu arx omnibus rebus im-
munita sustinuerit. Et tamen, qui arcem dediderant, Præfidij Principes, ad le-
uandum suum pudorem, non puduit mox in Prancudum deditioſis culpam re-
ferre. Adeo nulla calamitas est, quam non gaudeat infernus hostis in hanc sibi
tam odiosam Sodalitatem aliquo modo reiçere. Mentiebantur adhortatum pu-
blicè cum milites, vt seruirent tempori, & ad augendam inuidiam in suspicio-
nem vocabant Castellanum originem. Id quidem verum est, inconfideratiū fe-
cisse Prancudum, qui consultationi de arce dedenda interfuisset. Verum quid
ageret vir rectus, & integer, cūm illimet compellerent, qui ex eius sententia
patrocinium sibi quæſitum ibant? Quid porrò censeret, niſi quod ceteri, cum
bellicus apparatus, commeatusque defecisset, neque sperari auxilium, niſi de-
cem post menses ex India posset: hasque omnes difficultates hostis cognitas ha-
bens grauius obsidionem intenderet? Cetefum non tam mirum est id quoque in
Societatem reiectum crimen, quām quemquam inueniri cordatum, qui calum-
niam auribus admittat. Etenim quamuis, vt dixi, non dedenda, sed tamdiu con-
ſeruanda arcis auctor, & causa Pater fuerit: fac tamen suafisse dedendam. Num
igitur si ego imbellis Sacerdos id, quod mihi videtur, pronuncio; ideo tu peritus
belli, Arcique tuendæ præfectus, eam, si dedi non oportet, dedes? Ac vacare te
existimabis culpa, quod me male ſentientem potius sequutus sis, quām coērcue-
ris? Tumque etiam vocabis in suspicionem genus, quod antè vel suspiciousum
non fuit, vel te certè debuit facere cautiorem? Profectò incredibilis sapè est
calumniantium inconstantia: & tamen calumnię creduntur, fide mortalium
ad deteriora proclini. Sed hic alia defensione opus non est, quām vt propona-
tur cuique quæ res Patrum, quæ militum ageretur. Illi non homini militabant,
sed Christo, non stipendum mortale, sed æternum spectabant. Ad hæc longè
amplius centies mille hominum per eas Insulas Christiani agebant, ab ipso in
Christo summas per ærumnas, & discrimina geniti: plurimi paratissimi erant ad

210
Idem à Manda-
tini acriter ve-
beratur.

211
Fidem constan-
tissime profite-
tur.

212
In carcere
iudicatur.

213
Ab Episcopo
comlocatur.

214
Iterum verbera-
tur, ac dimitti-
tur.

215
Res Molucces.

216
Arx Ternatina
à Babu Ma-
hometano capi-
tur.

217
Noſtri non lo-
jan Sacerdotū,
ſed & militum
munere fun-
guntur.

218
De ſuo com-
meato alios
ſustentant.

219
In Noſtris Ar-
cis prōdicio ab
ipſis prōditi.
imp. 400
400

220
Aliquam cau-
ſam P. Prancu-
dus ad id incau-
te dedit, ſed
coactus.

221
Ne ſuspici-
dum quidem id
erat de Noſtris.

- 124 suscipiendum sacrum lauacrum, vbi catechistarum copia adesset. Qui igitur dolor pios Religiosorum animos conficiebat, cum post relictaam Europam, tot decurla Oceanii spatia, tantasque partas celo merces, uno iœu viderent cuncta ener-
ti? Postremo maior fuit ipsius Prænudi virtus, ac notior fides, quam ut ei potuerit labes villa adhærescere. Ac ne ceteris oris ea obesset calumnia; obstructio auxilijs externarum nationum aditu, Valignanus eo, quem supra retuli, modo, prouidit. Ternatina arce cuncti Patres pariter, ac Lusitanis secessere in Amboi-
num. Ea vñica restabat arx Lusitanis in latissimo illo mari, & numero maximo Insularum. Christianorum multi eò sequuti. Hoc grauissimum in Molucis accep-
tum incommodum solabantur aliqua ex parte Iaponica Ecclesiæ incrementa.
Frater Bartholomæi major Rex Arimanus, cum iam diu non abhorreret à Chri-
sti lege, tandem animaduertens rerum Bartholomæi cursum, & magnis vbiique
auctibus spargi Christianam fidem, Coccinoco accersit Almeidam, quo familia-
riter dudum vrebatur, vt ab eo doctrinam fidei, & baptismum acciperet. Do-
minico die Sanctæ Passionis, cum alijs multis regni Dynastis baptizatus, & An-
dreas vocatus est, inde Regina, aliquæ super alios è populo, vt sex spatio men-
sium facilè ad quindecim millia peruenierint. Præcipuum Templum ex Arima-
nis, que antè impietati seruierant, pietati dicatum. Multæ per Pagos, & Op-
ida Cruces erectæ. Filius quoque Michaëlis Amacuani Principis ad baptisi-
mum venit, cui nomen Ioannes factum. Opportunè ad tantam messis vbera-
tem legendam auxilio peruenere ab Alexandre Valignano missi tres Sacerdotes,
Antonius Lopius, Christophorus Leo, & Alphonius Confaluius. Et is, quia
diuersam ab Socijs nauim condescenderat, ad diuidenda pericula, in ipso conuer-
sionis Arimanæ Coccinocum præuectus, postridie ducentos magna sua voluptate
baptizauit; moxque ei addictus muneri, dum Almeida & alij periti lingua ca-
techesibus occupantur, ante Sociorum aduentum, non sine dolore suam incu-
santium moram, ad quinque millia vitalibus undis aspergit. Ad Facatenes Chri-
stianos ex Insulis Goti Pater Melchior Figeridius reuidentes transgressus, præ-
ter ceteros, duobus nobilibus Dynasta in Regno Cicugeno primarij familiaribus
christiana dedit initia. Quorum alteri Leoni, alteri Damiano inditum no-
men: qui statim pariter Christiani, pariter predicatores effecti. Maioris fuit
momenti conuersio vnius Cuximoti, qui sunt velut columna Sectæ Itcoxorum.
In Insulis Goti cum Princeps Aloysi Pater grauiter agrotaret, misit Aloysius
nauim in Firandum, vt vnu Sociorum illuc properans conaretur senem, vel
suprema hora ad vineam Domini compellere. Profectus est Frater Arias Sancius:
qui tametsi Regulum mortuum inuenit; tamen Aloysio duce loca Christianorum
lustrauit: alias consolans, alias confirmans in fide, alias convertens. Vicinum
pagum iam ipse Aloysius erudierat. Nam cum à Dæmonibus vexarentur diris
modis; denunciauerant Domino Ethnico se velle aut sedes alio transferre, vel fieri
Christianos, quod audissent nihil contra Christianos dæmones posse. Cumque
Toparcha permisisset, ne pagum incole desererent, Christianos fieri;
Aloysius, baptizatis infantibus, ceteris nomina imposuerat, tantum, &
christiana precepta explicarat, iussis christiano more viuere, & baptismum
à Patribus postulare: quippe qui de adulterorum præparatione rectius iudi-
carent. Ita omnes à Sancio perdocti baptizantur. In Regno Bungensi maxi-
mè ob Sebastiani baptismum religione florere incipiente, Vnuquic circiter vi-
ginti Nobiles conuenere quandam in Sodalitatis formam, vt diebus Dominicis
post sacram, & concionem, unus in orbem alios conuiuio exciperet, ea lege, vt
nulla de re fieret sermo totum diem, nisi de rebus diuinis, deque falsis idololatri-
tarum rationibus refellendis. Quæ exercitatio ita Christi tyrone exacuit; vt
nemo, vel è veteranis Bonzijs, cum eorum quopiam certamen auderet commit-
tere. Ceterum si omnis præteriti æui lustretur animo cursus, rara occurrit se-
cula, quibus dum Præcipuum quidam egregiè virtuti, ac religioni fauent, non
item extiterint, qui conatibus eorum omni ope obstarent. Nam & Dæmon, &
Deus aduersarios volunt esse virtuti: ille vt opprimat, hic vt coronet. In Bungo
nota-

notabile par diu certauit: Rex pro Christo, Regina vxore eius pro Satana: cui Iezabel christiani nomen fecere, ex nobili illa, vt est sacris in literis, interfectrice Prophetarum, quam hęc importunitate gemina referebat. Hęc nunquam desiderat Regem fētis criminibus contra Patres, & Christianos extimulare. Sed Sebastiani baptismo vehementius acta in furias, vehementius adoratur: occasio-
ne accepta ex religione Neophyti, cui Stephanus erat nomen. Is à Dynasta 233 Meacensi, cui vna filiarum Iezabelis (sic enim & nos reginam appellabimus, Iezabel à Chri- quoniam aliud nomen non proditur, & id congruit) iuxta erat, iussus Idolum Iuanis vocab- apportare, negauit id sibi licere: cūmque Dominus, vt prudentior, alium ē fa-
miliaribus Ethnicis ad illud afferendum misisset; Vxor matri, quām patri longè similior notata re, iterū post paulò occasionem querens, ire Stephanum 234 iubet, & quædam sacra Idolorum, quæ Maboris ibi vocant, afferre. Nihilo se- Stephanus Neo- cius negat Stephanus id sibi lege christiana permisum, quin potius sanguinem phyus Idola effusurum, quām talia exequuturum iussa: alia imperaret, si vellet Christianorum experiri. Qua non solum constans responsio, sed paulò acrior mirum quantum impotentem feminam incitauit. Continuò ad Iezabelem querimoniā defert: hęc ad Regem fortè absentem mittit, tandem aliquando videat, 235 quod genus hominum alat in regno. Perire sacra Iaponica, contemni cultos in Iezabel cum Rege coniuge de hoc conque- tota antiquitate à Patribus, ac maioribus Deos: solui obedientiam, & imperia: nil demum peregrina religione, nisi contemptum Deorum, & Principum do- tūr. ceri, & contumaciam, & perturbandorum, ac perdendorum regnorum vias.
Vbi apud Regem tam longinqua familiaritate Christianorum, & scientia diuinæ 236 legis præmunitum, parum proficit; Principem aggreditur, cui iam Pater admis- trationem regni cesserat. Nam vt per exigua est in Iaponia fides, non solum inter alienos, sed etiam inter intimè coniunctos; solenne est, vt Patres maturè cedant filiis rerum potestatem, quo parricidia anteuertant. Princeps igitur Bungensis iam rerum potiens, vt erat totus in potestate Matri, & Sorores su- 237 pramodum amabat; ab his, & Proceribus Ethnicis facile impellitur, vt Stephanus neci addicto vetaret imposterum fieri Christianos: quando appareret contu- maciam per eos irreprece. Interim parentes, ac propinquai Stephanum fatigare cum lacrimis, ne sibi & ipsis perniciem creet. Dominę affirmanti satis sibi fo- re si semel iussa exequatur, semel obtemperet; contestatus nunquam obtempe- raturum imposterum. Denique ne Ecclesiam Bungensem secum trahere in exi- tium velit. Ille firmior scopulo inter procellas, & fluctus, noctu ad Ecclesiam 238 adibat, precibusque ad Deum fuis, & colloquijs Patrum constantiam nutrie- Stephanus con- bat. Nocte, quæ diem præcessit, quo die mactandus erat, ad Capralem abiit, stanter se gerit. vt confiteretur de peccatis, & animum compararet ad mortem, certus non re- pugnare, neque cum armis cadere Iaponum ritu, sed Christianorum more Mar- tyrum positis genibus expectare carnificem. Verùm Caprali multū & preci- bus, & rationibus, ac demum Sanctorum exemplis urgente, vt tantisper secede- ret, pæctus si fortè in Christianos impetum Ethnici facerent, vt sibi res denun- ciaretur, quo ad partem martyrij ipse quoque accurreret, Funarium fecessit. Capri- 239 lus quo statu res esset videns: nec Iezabeli, deque eius factione Bonzijs, To- nisque causas defuturas; christianum populum in dies nouis tanquam violati ob- sequij criminibus onerandi, aperte agendum statuit. Reges patrem, ac filium 240 edocet, quod in ea re Stephanus iussa abnuiisset, omni vacare culpa. Nam sicut P. Capralis Ste- ferè inter Iapones, qui vnius est cordis, nullius cordis dicitur; ita inter Christianos hominem duplici corde abominandum esse, non minus quām si ita natum item, ac filium esset monstrum. Quippe diuinam legem in vero sitam, caritatis conciliatricem, fidei, humanique commercij alumnam, virtutum omnium peremptricem simula- tionem, dissimulationem, præsertim in religionis professione non pati: ne- 241 que ullum ē diuinis præceptis violari fas esse. Idque usque eō esse certum, vt na- apud Reges Pa- oporeat Christianos ad hoc dogma contestandum paratos esse vel vitam pro- agit. fidei, humanique commercij alumnam, virtutum omnium peremptricem simula- tionem, dissimulationem, præsertim in religionis professione non pati: ne- que ullum ē diuinis præceptis violari fas esse. Idque usque eō esse certum, vt na- oporeat Christianos ad hoc dogma contestandum paratos esse vel vitam pro- fundere. Imperia lege Dei non solui, sed contineri: cūm Deus auctor ordinis sit perque eum Reges regnent. Sed ubi homines Deo contraria imperarent;

clare

- 126
- 242 Deo potius quam hominibus obtemperandum docet.
- 243 Regis Paulis regio.
- 244 Rex filius cum parente conuenit.
- 245 Tempelus à Izabеле excita ta iedatur.
- 246 Iamabuxi qui sunt.
- 247 Dæmon in energumena Ethnica Christianum umet.
- 248 Deiparae imago Dæmonem ab energumena expellit.
- 249 Eundem acriter torquet.
- 250 Energumena liberata, cū viro, ac filiis ad Christianam fidem accedunt.
- 251 Meacensis Ecclesia progressus.
- clarè ipsos Reges pro sua sapientia perspicere, utrum æquius esset Deo, an hominibus obedire. Itaque palam denuncianter, vellent ne Christianos suis in terris hac lege vivere: vt possent Patres statuere, quid sibi consilij capiendum esset. Ad hæc senior Rex respondit æqua postulari, & iam diu sibi nota. Quod simius nobilem de diuina lege opinionem haberet; nequaquam fuisse in eam daturum filium. Verum cùm illum baptismō subiecit, ea causa fecisse; vt quamplurimi succrescerent suis in regnis Christiani, & lex cælestis latius funderetur. Ceterum in eo peccasse Stephanum, quod causam, quare non pareret, non mihi explicarit. Daturum autem se operam, vt cuncta tranquillarentur. Consimilia his respondit Princeps: insuper professus se intelligere in Iaponicis religionibus nihil inesse solidi, quanquam externa specie videretur quicquam eis tribuere, ne prisci ritus omnino abolerentur: neque in animo sibi fuisse in contumacem iuuenem eò animaduertere, vt contra Dei legem iret; sed tantum exemplum contumacię vindicaret. Sed quando iam cognouisset talia iussa diuinæ legi aduersari; neque se, neque Reginam, aut forores in eo genere Christianis molestos fore. Ita sedata tempestas est, partim lætitia Christianorum, partim mœrore: quodd martyrij palmā iam spe præcepta exciderent. Addidit subinde Numen sua religioni cælestis firmamentum. Occupatā Vsiuqii ab Dæmonē Ethnicā feminā, accersitur Iamabuxus ad eam liberandam. Sunt Iamabuxi, quod aliás indicauit, inter Iapones genus hominum pessimum, familiaritate dæmonum ita deuineti, vt ijs se videndos varijs formis, ac sèpè horrificis Dæmones præbeant: quos illi obsequijs, & sacrificijs promittendis (hoc enim amant superbissimæ belluæ) nunc immittunt in quæ volunt corpora, nunc euocant. Statim vt Iamabuxus adfuit, ingens hominum multitudo spectatum occurrit. Interfuit & Christianus Ioannes Gorus nomine: neque ille è religiosissimis erat. Dæmon hoc sentiens, exerterà feedè linguā, irridens, & intuens Iamabuxum: Ades tu quidem, inquit, magna fiducia, fore vt tuis digitorum contortionibus, ac cetera gesticulatione hinc me euoces: sed abeas licet, nemo me exturbare hinc potis erit, præter improbum illum Ioannem, qui habet in sinu quiddam, quod me vehementer terret, & cruciat: id erat Sanctissimæ Cæli Reginæ effigies, quam paucis ante diebus à Patribus accepérat, & Sancta Crux. Ad eam vocem, ceteris attonitis, sumpto animo Ioannes inserit se proprius, ac prolatā Deiparae, imagine, super energumenam signum Crucis cā figurat, Dominicam orationem pronuncians. Tremere Dæmon, horrendos morus edere, raptim toruos in sacram imaginem oculos coniçere, ac protinus claudere quasi offensos, vociferans, vt improbum illum hominem de medio tollerent: tanto obluctari impetu, vt quatuor robusti homines vix continerent. Christianus territo monstro iterum ac sèpius repetenda oratione Dominica instare, nec absistere malignus ille spiritus, quoad exclamauit, se manere diutius non posse: secederet Ioannes Gorus, se illico abituruim. Cùm secessisset Ioannes versus ostium, ac iuberet exire; iterum Dæmon stomachans, clamauit: Vnde egrediar, si tu perstas in ianua cum Cruce è collo pendente? Non erit, inquit Ioannes, quod causeris, & ab ianua se remouit. Tum mulier examinis concidit, moxque, continuante Ioanne preces, recreatur planè libera; ac valens, tanto omnium motu: vt ipsa, vir, filii, ceterique è familia, ac multi præter ea, etiam ipse Iamabuxus Christianam fidem amplectentur. Et Ioannes expertus diuinam secum præsentiam, audentius exinde cum Dæmonibus congrediens, multos exegit. Multa & alij admiranda perpetrarunt, quibus Bungensis Ecclesia in dies magis inclarescebat, cùm Meacensem noui templi magnificencia illustrauit. Meaci cùm adhuc pusilla vi essent aedacula, veluti christianus quoque populus fuerat pusillus, postquam cœpit religio latius, perque nobiliora capita propagari; Pater Ludouicus Froës, & Organitus existimauit, vt in gente mirum in modum elegantia studioſa, & admiratrice operum splendidorum, ad maiestatem diuinæ religionis pertinere si Templum Christiani statuerent, quantum fieri posset, sa- crorum præstantissimorum nobilitate dignum. Organitus ex Europez archi- tecru-

recturæ subtiliter descripsit. Christiani Proceres sedulitate memorabili materiam, operas, pecuniam contulere: & in primis ciues duo Meacenses, Iustinus Meofanus, ac Leo, quem prudentiam, & ceterarum virtutum ornamentiis structuram suis insignem medio in opere Deus abstulit. Præter hos Matrona nobilis Philippa nomine. At ex vicinis Arcibus Sancius Sangandonus, Simeon Iquenda Tangodonus, Georgius Iafensidonous, & ante omnes Tacaia mandonus Darius, & Iustus.

Hi erant arcium præfeti, Ecclesia Meacensis columina, Christianæque nobilitatis prima decora: sic ornati dignis christianâ personâ virtutibus, ut possint Gen-

tium omnium Magnatibus pro exemplo, ac forma proponi. Meacenses ubi sua supra tecta, & fana excitari opus vident; adeunt præfectum Vrbi loco Nobu-

nangæ, queruntur ad suam, ac suorum Deorum iniuriam molem sic erigi: à quo cùm nil retulissent, nisi lætari eos debere, quod peregrini homines ædificium ex-

truerent, vnde Meaco decus accederet; ad Nobunangam lectos quadraginta

mittunt cum ingenti dono, ut iubeat opus euerti. Sed & inde mœsti rediere, non

habito ad Regem aditu, Præfeti solertia, qui agi dignitatem suam credens, præ-

cucurrerat. Idem Præfector, cùm sustollenda tigna essent, & vim magnam ho-

minum requirent; duos misit Nobiles, qui suo loco interessent operi: quæ res pem ferunt.

fecit, ut voluntarij permulti ex Ethnici auxilium ferrent. Idem mox spectatum venit ædificium, & aliquid pecunia contulit. Idem cùm in opera, qua Nobu-

nanga faciebat, fabri omnes adigerentur; vnam duntaxat Templi christiani ædi-

ficationem exceptit. Assumpta in Cælum Virginis nomine, quo primum die Xa-

uerius Iaponiam attigit, dedicatum est Templum: eiusque patrocinium haud

dubiè non difficultates modò sustulit, sed tantum fauorem conciliauit sancto la-

bori. Miraculi instar habita duo sunt. Primum in caput operarij nudum, ut ferè

habent Iapones, dum tectum imponeretur, lapsa tegula, existimantibus omni-

bis extinctum, ita leuiter perstrinxit, ut opus non intermisserit. Qui benefi-

cium diuinum agnoscentes baptismum primo quoque tempore suscepit. Deinde

cùm incendium, quod Insulam depopulabatur, vento ingenti ad Templum

compelleretur; ubi ad proximam domum venit, præter omnium opinionem,

conuerso repente vento, in diuersam partem retrorsum est. Profuit igitur non ad

honestius modò sacra tractanda, sed & ad christiana legis famam spargendam

operis splendor: cùm iam ab aduenis spectaretur inter magnifica Meaci tecta;

perque eam occasionem Christus annunciatetur. Inter visentes fuit Bonzius iam

quinquagenarius, qui perspecta Patrum domestica disciplina, non solum chri-

stianus esse voluit; sed etiam è Sociorum numero. Rochus ei nomen imposi-

tum. Incitata simus pietas est Christianorum. Itaque Natalitia Domini solennia

magno ex vicinis circa locis concursu celebrata sunt. Et quoniam opportunè il-

la ipsa nocte aduenit Pater Ioannes Franciscus Stephanonius è Ximo à Caprali

missus; statuere Patres sacrarum quoque specimen ceremoniarum dare: Diaco-

noque, & Subdiacono ritè ministrantibus, diuinum sacrificium, cum apparatu

quæ possent maximo exequi: quod primum in Iaponia vniuersa peractum est sa-

crificium cum ea ceremonia. Completus est Ioannes Franciscus insolito gaudio,

cùm vidit elegantiam, ac munditiam rerum, quas Christiani ad celebritatem

comparauerant: & lacrimans, sublati ad Cælum manibus, sèpè ingeminabat, etiam Ethnici

quanta hinc voluptas esset Socijs Italiae, atque Europæ totius, si quæ hic vide-

mus viderent. Concurrere interdum etiam Ethnici spectatum Ecclesiam, admis-

rantes hinc elegantiam, & nitorem apparatus, hinc & multò magis mutuam in-

ter se Christianorum comitatem, caritatemque, qua tanquam germani fratres

candidè, fraternèque agebant.

In Brasilia magna spei cœptæ superiore anno apud Fluum Regalem Ecclesiæ

nequaquam optatum exitum habuere: nam cum Ludouicus Brittins Prætor

Bayensis contra Aripipem copias dicens ad Oppidum Sancti Thomæ appropin-

quaret; Surubi ex Pago Sancti Ignatij cum suis profugit. Quo cognito Prætor

ad eum, tanquam pace violata, insequendum tetendit. Leui prælio in sylvis

commisso, felopeti glande fortuitò Surubi extinto, ceteri se dediderunt. Non Surubi mori-

defuere

252
Noui templi
Meacenses Eth-

nici christiani
templi struc-

tuantes.

253
Meacenses Eth-

nici christiani
templi struc-

tuam impide-

re conantur.

254
Tandem ipso-

met cum Pre-

fecto Vrbis o-

perit.

255
Templum Dei-

patæ Virgini

dedicatur.

256
Faber muratus

Ethnicus à gra-

ui periculo libe-

ratus, baptiza-

tur.

257
Ab igne vibem

devalante fer-

uatur illæsum

Templum.

258
Bonzius ad Ba-

ptismum, & So-

cietatem acce-

dit.

259
Solenne faci-

sium primum

in Japonia cele-

bratur.

260
Templi nitorem

etiam Ethnici

admirantur.

261
Brasilæ ies in

laus.

262
Surobi mori-

defuere

defuere graues auctores, qui testarentur eò deditiōnē factam, quod solū
redeundi ad Ecclesiā nulla seruitutis mentio illata esset: tamen captiū omnes
abducti, & in Sancti Thomæ Ecclesia indignis modis pro carcere habiti. Nihil
neque Oppidani Sancti Thomæ, neque Beatæ Virginis à Sp̄ rapina militum

263
Tempa piofa-
natur.

reliquum fecere: qui duo ex tam multis pacatis Pagi supererant. Prætor in
digressu eorum quoque Pagorum homines ad Ecclesiā propè Bayam duci iussit.
Ita post magnos Patrum labores, & spes propagandæ religionis ingentes, eò re-
cidit res; vt mille ducenti Brasiliæ ad pagos Bayenses deducerentur: quorum

264
Bellum in Pro-
montorio fri-
gido ab Auto-
nio Sallemio
excitatum.

plerosque Deo miserante in suprema vita clausula sacro baptisme expiatos mor-
bi intra annum seruitutis periculo exemere. Antonius quoque Sallemius, Bra-
silæ australioris Præfectus, bellum hoc anno gessit contra promontorij frigidi ac-
colas. Qua in expeditione, cùm primùm, quæ oppugnabatur gens, strenuè di-
micans victorię exitum incertum faceret; vnius de Societate Sacerdotis voce

265
Antonius Bar-
rierius tertius
Brasilæ Episco-
pus.

mitigata arma posuit. Inde ceteri Pagi facilè in ditionem venere. Ceterū ab-
ducta, miserèque vexata mancipia facilè ostenderunt, non tam religioni, quām

266
Pernambuci
Collegium à
Rege Sebastia-
no fundatur.

auaritia bellum gestum, frustra reclamantibus, & obluetantibus Patribus. Quos nulla ærumnarum ita macerabat, vt angor animi, quod viderent ubique por-
tam Euangelio, quam Sanctus Spiritus latè panderet, cupiditate paucorum oc-
cludi.

267
Mexici luc
graffante Iaco-
bus Lopus mo-
ritur.

Atque opportunus aduenit sancti certaminis pro libertate miserorum, ac

268
Peruuia Pro-
vincialis Io se-
phus Acosta
declaratur.

religione suscepit dux, nouus Episcopus Antonius Barrerius, qui Brasiliense omni-
le tertius pavit. Hoc anno Pernambuci, cùm Oppidum locupletibus, ac nobili-
bus Lusitanis frequens sit, exposita Romæ, & in Lusitania sedis opportunitate,

269
Balthasar Pinna
Limani Colle-
gi Rector.

à Patre Gregorio Serrano Brasiliæ Procuratore, Collegium, Rege Sebastiano

270
Provincialis
Consensus ce-
lebratus

fundante, institutum est: idque ea Provincia, post Bayenſe, ac Fluminis Ianuarij

271
In eo decicta
pro animalium
salute.

Collegeum, tertium numerat.

272
Ex Missionibus
fructus colle-
ctus.

In assumpcionibus, proprijsque rerum agendarum iudicij. Balthasar Pinna,

quem animo Visitator Provinciale destinarat, Rector Limano Collegio appo-

273
Caciquarum filij, hoc est nobiliores è gente pueri, piè, & sapienter educaren-

tur. Excursiones existimatæ sunt planè fructus amplissimi: cùm plerisque in

274
In eo decicta
pro animalium
salute.

locis tenuis in admodum Euangeli notitia esset, Parochis vel necessaria doctrina

275
Ex Missionibus
fructus colle-
ctus.

vel sermonis vernaculi scientia, vel zelo animalium destitutis: imò locis multis

Parochi nullo. Præterea vñus aperte docuerat, seu metu, seu alia causa populos

Confessario infestos, nec audentes aperire sincerè conscientiam, abuti sacra-

mento

mento confessionis; unde fiebat, ut magna copia generalium confessionum per eas excursiones exciperetur. Ad hæc cùm & vitæ quoque species modesta, ac religiosa, & abstinentia in primis non gratiam modò, sed etiam admirationem conciliaret euangelizantibus; libenter se ijs quisque tradebat formandum, quorum perinde amabat, & suspiciebat virtutem. Postremò in ipso met Parochos magnæ redundabant commoditates tum ab exemplo, tum ab modestis exhortationibus: diu illud, qui obirent eas excursiones, diligenter cauerent, ut reuerterentur, & colerent Parochos, eorumque apud plebem auctoritatem conseruant; neque vlo modo ingenium præferrent censorium, neque etiam ijs molestiam exhiberent sive hospitijs, sive mensæ causâ: verum ad Xenodochia diuerterent; quod & ad conciliandam Curionum benevolentiam, & ad liberius precationes, meditationesque, ac ceteras religiosas functiones obeundas valitum esset. Tempus verò excursionum legendum, quo Parochi adiutores maxime expeterent, ac populi solutores essent ab opere: quod tempus ferè est à tempore Natali Domini ad solennia corporis Christi. Horum nec difficultis, neque controversa fuit deliberatio. Illud difficultates habuit maximas, suscipienda necne Paræcia, in quibus Curionum munia cuncta exercerentur. Obijeciebantur ex una parte sàpè decantata pericula ex licentia, ex occasionibus intemperantia gentis, tum auaritia nota in exigendo Camarico (sic vocat collatum ab indigenis ad victum stipem) & stipendio à patronis, aut regijs fisci Præfectis: unde & lites quotidie orirentur, & grauis offensio populis, existimantibus Euangelium sibi venale proponi. Super hæc assidue cum potestatibus secularibus religiosam administrationem perturbantibus: nec quos Præpositis Regularium videretur in Paræcijs collocari, vel abduci sicut inbus: nec minùs cum Episcopis decertandum, qui in Religiosos Ecclesijs præpositos, tanquam Parochos sibi subiectos, etiam de moribus, & vita contendunt inquirere, quartam insuper partem stipendij repetentes. Ex altera parte extrema memorabatur gentis necessitas. Societatis institutum propriè ad propagationem Euangelij factum. Quid huc, aiebant, venimus? Quid Societas in hisce regnis spectat, nisi Euangelij propagationem? Stationes liberæ curâ, excursiones per interualla satis non sunt. Nam neque ea gentis huius ingenia sunt, quæ sine aliquo imperio ad officium pelli, ac nisi assidue instes, diu officium ipse conseruent. Pueris assimiles sunt, magistri præsentia, paternâque animaduersione egentes. Hæc cùm dicerentur, & Proregis flagitatio magnificè explicaretur; visum est id etiâ genus attentandum Euangelicæ ita, & quibus culturæ: sed haec tenus, vt testarentur Proregi, & quibus oporteret, experimenti causâ id onus suscipi. Interim incommoda leuari posse, si probatissimi quique in eam curam deligerentur, & Præsidem apud se haberent prudentem, ac vigilem: ijdemque omnes vñâ aliquâ domo religiosè viuerent. Nam cupiditatis, & auaritiae nomen facilè sublatum iri, si conseruaretur ea ratio, quam Prorex nuper introduxerat, vt publicum esset ærarium, vndè Sacerdotibus præberetur argentum: nullo neque à populis Camerico, neque à patronis stipendio repetito. Illud quoque posse facile impetrari à Gubernatoribus, vt ipsi Societati, cuius operam tantum flagitant, liberam suorum curam relinquant. Causam verò cum Episcopis, quanquam sanè difficilem: tamen cùm esset cum omnibus Regularium Ordinibus communis, & negotium Rex suscepisset: sperabatur etiam ipsam remedium habituram. Videndum igitur, si mitigarentur ad eum modum incomoda: experiundi, loco delecto, vbi posset iusta Religiosorum familia sustineri, nec proximè Vrbes, quia promptiora ijs auxilia, nec in remotissimis regni angulis, vt faciliora haberent Moderatorum adiumenta, quo oculos propiores. Statutum præterea est, vt catechismi scriberentur Quichuâ, & Aymaricâ lingua, alijque libelli, ars grammatica, & vocabularia: quod negotium Barzanæ, qui iam affecerat, commendatum. His de gentis iuuandy vijs magno consensu decretis, ad confederationem Societatis versa deliberatio: ac serid dispu-tatum ut iniretur via, qua Societas Provincialibus earum regionum, quod longius natione, à capite abessent, hoc auxilia non communia modò, sed etiam propria quædam

273
Cum Parochis
caute agendum
in Millibus.

274
Opporimus
ad Missiones
à tempus.

275
An à Nostris
Paræcia fulci-
pienda: pro
rraque parte
rationes.

276
Suscipiuntur
experiundi gra-
dam adiumentis.

277
Decreta pro So-
ciatis etiâ conser-
vacione.

130

suggereret. Ante omnia nomine discrepante, maximè autem Iosepho Acosta Provinciali ita censente, nullo modo visum est expedire, ut esset Commissarius

278
Commissarium
perpetuum non
esse intinuen-
dum, qui Pro-
vincialis præsit.

perpetuus, neque cum ordinaria potestate, neque cum extraordinaria certis in causis Provinciali præpositus. Nam ordinaria potestas, inquit, Commissarius non expedit: tum quia decreto secundæ generalis Congregationis repugnat, tum quia incommodis, quæ timentur, non itur obuiam. Sed quæ timebantur in uno, integræ in duobus manent. Quippe quibus periculis subiaceret Provincialis, ijs nihilominus Commissarius obnoxius est. Multò minus Commissarius secretus visus ex visu est, ne ambitioni, querelis, suspicioni, turbis, dissidijsque ostium aperiretur. Itaque quod auxilijs, & remedij genus Constitutiones Generali tribuunt; id proportione seruata censuerunt Provinciali satis fore: ut quod illi quatuor Assistentes, id huic quatuor Consiliarij præstarent. Cùm ageretur de perpetuanda Prouincia pérenni sobole; Primum existimarunt, cùm futurum nunquam esset, ut posset sibi ipsa sufficere Prouincia, nisi ex Europa identidem supplementum acciperet; in consultationem venit, an expediret Collegium in Hispania excitare, quod esset Peruua Seminarium. Aequum videbatur conferre

279
An expediat in
Hispania erigi
Seminarium
Sociorum in
Pecuniā mit-
tendorum.

Peruiam in alimenta eorum, qui in emolumenntum ipsius educarentur. Ceterum neque ad visum, neque ad exemplum eam rem valitaram censuerunt: eò maximè, ne vulgus suopte ingenio cupidum, amplificatorque sermonum, iactaret acutè viam inuentam quantumvis argentum ex novo orbe in Europam transfuehendi. Ad hæc domesticæ inter Prouincias lites, & querelæ facile extitissent. Nam cùm ægræ hoc tempore Peruvicis satisficeret, cum gratuito præberentur auxilia, quid tum feret, cùm traderentur quasi mercede conducta? Nec erat facile longo in studiorum cursu, ut quivis scholasticorum eandem retineret voluntatem eas gentes adeundi. Itaque facilis, commodiisque, si quos in illam expeditionem Deus vocaret, ipsa in Peruua institui posse: eo quoque compendio, quod interim & assuescerent moribus, & lingua gentis, & vtilem subinde operam multis locis conferrent. His, alijsque Ianuario mensa Limæ constitutis, iterum conuenerunt hoc eodem anno Cusqui ad eligendum Procuratorem, qui Romam mitteretur, cùm iam Plaza inspectio multa illustrasset, & grana super hæc negotia perurgerent. Procurator Balthasar Pinna electus est. Lecto Procuratore

280
Balthasar Pinna
Procurator Ro-
manum mittendus
eligitur.

accessitus est ad consultationes etiam Visitator, qui vti in priore conuentu, sine suffragio interfuit. Hic rursus de indigenis iuvandis consultatione habita, visum est omnibus Paræciam, quæ est in Oppido Iuli, Prouincia Ciuquiti, experiundi causa suscipiendam. Quod si experimentum ostenderet extare ex ea procura-

281
Paræcia suscep-
tia experiundi
gratia.

tione pretium opera; tum alias suscipi posse, sed non perpetuas: verum ad id tantum temporis, quod populo cuipiam recte, ac firmiter instituendo satis for-

282
Visitatio Epi-
scopi in Paræ-
cij Societatis
non recusanda
omniuo.

ret: tum ad alium, atque alium deinceps migrandum, quo latius, & ad plures opera permanaret. Quod si Episcopus vellet Societatis Paræcias visere; non recusandum esse in rebus propriæ ad Paræciam pertinentibus. Quod autem ad homines ipsos attineret, modeste, & humiliter libertatem religiosam conseruandam. Dubitatum de oblationibus, missis votiis, legatis testamentorum, quin etiam muneribus illis, quæ Camaricum vulgo dicuntur, recipienda nec ne essent.

283
Oblationes
quomodo ac-
cepande, ac di-
stribuenda.

Et oblationes quidem in Ecclesia à Fidelibus fieri consuetas, nequaquam prohibendas: tum ne populus sancti eius operis fructu priuetur; tum etiam ne adeo antiqua, ac pia consuetudo paulatim excidat. Verum res minutiæ, ut fructus, ac radices, quas papas, & ciunum vulgo appellant, statim distribui pauperibus, aut ad ægrotos mitti debere, neque ullo modo Patrum in domicilium importandas. Res verò maioris pretij, pecora, ceram, & alia id genus deponi posse penes

284
Iacobus Porres
Collegij Lima-
ni, Iacobus à
Sylua Collegij
Cofquensis fun-
dationem offe-
runt.

Magistratum populi: pios in vlos opportune distribuenda, nulla re pro sacrificijs, nullo etiam legato admisso. Cantum diuino cultui adhiberi solitum, & apparatus alijs Parochis solennem conseruandum: præsertim cùm populi specie illa ceremoniarum valde allicerentur ad pietatem. Cùm Iacobus Porres Sagredus, & Anna Sandoualia illius coniux Collegij Limani: & Iacobus à Sylua, ac Teresa Orgo-

Orgonia item coniuges, Collegij Cusquensis fundationem offerrent; visa est Patribus, si Pater Generalis probaret, utraque admittenda. Absoluto conuentu Balthasar Pinna Romam iter intendit, (eius loco Collegio Limæ Zuniga præfeto) Portillus Potosum ad initia ibi sedis ponenda. Bracamontius, Barzana, Iacobus Martinius, & alij nonnulli ad Paræciam Iulienem, quam, quemadmodum dixi, experimenti causa, placuit suscipi. Est populus Iuli in provincia Ciu-
quito ad lacum celeberrimum Inticacam, numero ad sexdecim capitum millia, quinque & viginti leucis ab Urbe Pacis, ab Cusquo sexaginta: quatuor collibus includitur, quatuor in Paræcias distribuitur. Celi temperatio inclemens ob assiduas exhalationes, ac ventos frigidos ex adjacente lacu surgentes. Sterile, & squalidum solum, & nudum gramine. Lacus ipse ex ea parte minimè piscoſus est: lingua vtuntur Aymarica, quæ latissimè ab Cusquo ad Tucumanum spargitur: ut per eam occasionem facilè Societas nancisi Catechistatum egregium posset numerum. Illa autem maxima erat loco opportunitas, quod ibi iusta Religiosorum familia intra eadem septa poterat conseruari: magnum religiosæ disciplinæ, & institutionis populi adiumentum. Præterea inde ad complures circa populos faciles patebant excursus. Bracamontius constitutus est Rector: Barzana præcipue adultos tractante: Iacobus Martinius instituendorum puerorum laborem assumptis, tantâ curâ, ut spatio monstruo amplius quadraginta eorum Innocentium optimè totum catechismum tenerent, intersequente interrogando cum populi admiratione certarent. Tanta etiam alacritate animi, ac voluptate insudabat ei opere Martinius; ut sortem suam cum regia nequaquam se mutaturum propteretur. Cœptus est singulis diebus catechismus: sacris verò non solum matutina concio instituta: sed etiam narratio cuiuspiam historiz sive è sacris libris, sive è Sanctorum vitis, quæ accommodata loco esset, quam narrationem exempli, vocant. Idque sermonum genus mira utilitatis non solum nouo in Orbe, sed etiam multis in locis Hispaniæ, vbi in usu est, deprehenditur. Visit subinde novam sedem Plaza, & cuncta certo ordine temperavit. Triplici maximè in genere labor illic Patrum versatur. Primum in institutione catechistica gentis, summissandisque diligenter, ac liberaliter diuinis præsiidijs. Deinde in humanitate, cultuque politiore inducendo, barbaricisque ritibus, ac sordibus abolendis. Po-
stremq[ue], quod tametsi plenum inuidia negotium est, tamen & necessarium, & maximi ad promouendam religionem momenti, in descendendis sua curæ com- missis: ne aut copiolis suis spolientur ab externis, aut oneribus grauioribus ini-
què premantur. Plurimum autem profecere non hac solum fida tutela, insti-
tuendique constanti sedulitate; sed etiam paterna quadam humanitate, ac maxi-
mè rectæ vitæ constantibus exemplis: quæ admirans populus, non amare mi-
nus, quam reuereri tales magistros cœpit, & sanctos appellare. Inde autem di-
sciplinam animo paratiore suscipiens, ita breui in religione, cultuque humani-
tatis profecit; ut in Peruvia non Iulienum modò Patrum, sed & populorum
nomen late celebretur. Interim inter Ciaciapoias, qui ducentis leucis Lima ab-
sunt, Pater Christophorus Sancius eo superiore anno, cum Petro Michaële Fon-
tio, profetus, vir è primis, & maximè utilibus operarijs sive inter Hispanos, sive
inter indigenas, laborum assiduitate vitam amissit, magno gentis exemplo, ac
motu.

285

Nostrorum la-
bore, præfer-
tim in catechi-
smo docendo.

286

Nostris ab ad-
mittabundis po-
pulis sancti ap-
pellantur.

287

P. Christopho-
rus Sancius in-
ter Ciaciapoias
motitur.

288

P. Christopho-
rus Sancius in-
ter Ciaciapoias
motitur.